

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА
АКАДЕМІЯ»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра політології

дипломна робота
на здобуття академічного звання бакалавра політології
студента Кучинського Олександра Олександровича

**«ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ФАКТОР
ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ»**

Науковий керівник: кандидат політичних наук, старший викладач
Єремєєв Олександр Сергійович

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Робота допущена до захисту в ДЕК рішенням кафедри політології
протокол №__ від _____ 201_ р.

Завідувач кафедри _____

Київ – 2018 р.

ПЛАН

ВСТУП.....	3.
РОЗДІЛ 1. РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ХАРАКТЕРУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ПРИНЦИПУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТІЇ	7.
1.1. Теорія поліархії.....	8.
1.2. Ліберальна демократія.....	9.
1.3. Партисипаторна демократія.....	10.
1.4. Пряма демократія.....	13.
1.5. Розмір територіальних одиниць та демократія.....	14.
РОЗДІЛ 2. ПРИЧИНИ, ТИПИ ТА СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	17.
2.1. Рівень децентралізованості держав в історичній ретроспективі..	17.
2.2. Причини виникнення тенденції до децентралізації влади у 70-х роках ХХ ст.....	21.
2.3. Типи децентралізації публічної влади.....	24.
2.4. Структурні елементи політики децентралізації.....	29.
2.5. Переваги та недоліки політики децентралізації.....	30.
РОЗДІЛ 3. ЗВ'ЯЗОК МІЖ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЄЮ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЄЮ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ У ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ.....	36.
3.1. Методологія кількісного дослідження.....	36.
3.2. Результати кількісного дослідження.....	41.
РОЗДІЛ 4. KEYC-СТАДІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У РІЗНИХ ТИПАХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ	43.
3.3. Децентралізація публічної влади в демократичних режимах.....	43.
3.4. Децентралізація публічної влади в дефектних демократіях.....	47.
3.5. Децентралізація публічної влади в гібридних режимах.....	53.
3.6. Децентралізація публічної влади в авторитарних режимах.....	59.
ВИСНОВКИ.....	70.
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	75.
ДОДАТКИ.....	84.
АНОТАЦІЯ.....	109.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження

Децентралізація публічної влади в останні десятиліття стала поширеною практикою реформування системи державного управління та місцевого самоврядування. Її визнання на міжнародному рівні підтверджується підтримкою Міжнародним валютним фондом та Світовим банком проектів, спрямованих на підтримку децентралізаційних ініціатив. Стосовно причин такої політики, то поряд із факторами економічної, фіскальної ефективності, ефективності державного управління чільне місце посідає потреба демократизації політичних режимів. Децентралізація розглядається як механізм наближення влади до громадян, стимулювання політичної участі, а також відповідальності та підзвітності влади на місцевому рівні. Для підтвердження чи спростування вищезазначеної гіпотези науковцями було здійснено чимало теоретичних та емпіричних досліджень, які базувались на кейс-стаді політики децентралізації в окремій країні або у групі країн певного регіону. Попри значну цінність цих емпіричних досліджень, вони все ж не мають характеру аналізу впливу децентралізації на демократизацію у глобальному контексті. Крім того, більшість із цих досліджень зосереджується на використанні якісних, а не кількісних методів досліджень. У той час, як якісні методи є ефективними у глибинному аналізі одного чи декількох кейсів, лише звернення до кількісних методів здатне здійснити аналіз децентралізації влади як фактору демократизації політичного режиму у світовому контексті. Зважаючи на це, актуальність дослідження полягає у тому, що визначення дієвості децентралізації влади як фактору демократизації буде здійснюватись, використовуючи поєднання якісних та кількісних методів досліджень. Саме це дозволить зробити висновок про

вплив децентралізації на демократизацію політичного режиму не тільки у випадку однієї країни чи регіону, а й у світовому контексті.

Актуальності дослідженню додає і той факт, що в Україні наразі триває активна фаза реформи місцевого самоврядування, спрямована на децентралізацію влади, однією із цілей якої є демократизація політичного режиму. З огляду на це, аналіз світового досвіду щодо дієвості реформи, спрямованої на децентралізацію є важливим для прогнозування її можливих наслідків для України та для пропонування коректив, які дадуть змогу прискорити процес демократизації.

Мета дослідження: визначити характер та ступінь впливу децентралізації публічної влади на демократизацію політичного режиму.

Завданнями дипломної роботи є:

1. Описати роль і місце децентралізованого характеру публічної влади як принципу демократії.
2. Розкрити рівень децентралізованості держав в історичній ретроспективі, охарактеризувати основні типи, компоненти, переваги та недоліки політики децентралізації.
3. Визначити наявність, характер та силу зв'язку між децентралізованістю влади та демократичністю політичного режиму у глобальному контексті.
4. Виявити спільні та відмінні риси впливу децентралізацію на демократизацію різних типів політичних режимів.

Об'єктом роботи є децентралізація публічної влади.

Предмет - вплив децентралізації публічної влади на демократизацію політичного режиму.

Методологія дослідження

Підхід

Системно-структурний підхід. Цей підхід було обрано з метою розгляду процесу децентралізації публічної влади на різних ієрархічних рівнях у взаємодії із центральними органами державної влади як функціональними частинами політичної системи держави.

Теорії

У дослідженні використані найбільш поширені теорії демократії (ліберальна, електоральна, теорія поліархії, партисипаторна, пряма, деліберативна), а також теорія модернізації задля пояснення політичного розвитку різних типів політичних режимів в контексті децентралізації публічної влади.

Методи:

- Перевірка середніх, використовуючи незалежний T-тест на різницю середніх (*англ.* – Independent Samples T-test).
- Кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнту рангових кореляцій Пірсона.
- Кейс-стаді.
- Порівняльний метод.

Джерельна база: звіти міжнародних (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд) та українських дослідницьких інститутів, міжнародні рейтинги рівня децентралізованості та демократичності політичних режимів (Economist Intelligence Unit, Freedom House).

Теоретична література: праці українських та закордонних політичних науковців.

Структура дипломної роботи: робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Перший та другий розділи є теоретичними. Перший розділ описує роль та місце

децентралізованого характеру публічної влади в теоріях демократії, у той час як другий розділ розкриває історичні витoki тенденції до децентралізації влади, її причини, компоненти, загальні переваги та недоліки. У третьому розділі здійснено кореляційний аналіз між глобальними показниками децентралізованості влади та демократичності політичного режиму 166 країн, а також здійснено перевірку на різницю середніх показників децентралізованості публічної влади в різних типах політичних режимів, гіпотези щодо пояснення результатів аналізу. Четвертий розділ складається із кейс-стаді децентралізації публічної влади в країнах з різними типами політичних режимів. Обсяг роботи складає 128863 знаків з пробілами (70 сторінка).

РОЗДІЛ 1. РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ХАРАКТЕРУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ПРИНЦИПУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТІЇ

Перед тим, як розпочинати аналіз децентралізації як принципу функціонування демократії, слід визначити, якими є критерії демократичності країни та на які із цих критеріїв може впливати децентралізація. Так, одним із найвідоміших індексів демократії є індекс від The Economist Intelligence Unit. У цьому індексі виокремлені наступні критерії демократичності режиму: виборчий процес та плюралізм, функціонування уряду, участь у політичному житті, політична культура та громадянські права¹. Із вищеназваних критеріїв, можна припустити, що децентралізованість публічної влади прямо чи опосередковано впливає на функціонування уряду та участь у політичному житті. Функціонування уряду покращується, оскільки завдяки децентралізації він перестає бути обтяженим великою кількістю функцій, проте стає здатним більш якісно виконувати ті функції, які в нього залишились. У свою чергу, збільшуються можливості для участі в політичному житті, оскільки громадяни отримують реальні важелі впливу на політику органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної влади, тому що ці органи отримують більше повноважень.

Іншим відомим рейтингом демократичності є рейтинг організації Freedom House, який включає критерій політичних прав, громадянських свобод, а також критерій якості функціонування та регулювання електорального аспекту демократії². Примітно, що останній критерій є розширеною версією критеріїв електоральної демократії. Так, повинна мати місце конкурентна багатопартійна система, універсальне виборче право для всіх громадян,

¹ The Economist Intelligence Unit's index of democracy [Електронний ресурс] // Democracy Index. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://www.economist.com/media/pdf/DEMOCRACY_INDEX_2007_v3.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 1-2.

² Methodology: Freedom in the World 2016 [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2016/methodology> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

таємність голосування, чесність підрахунків його результатів та доступ політичних партій до електорату через медіа та польові передвиборчі кампанії³. Критерій політичних прав зводиться до виборчого права, а також до забезпечення прав меншин та політичної опозиції. Громадянські права є вираженням концепції ліберальної демократії, що включає в себе свободу слова, совісті, право на мирний протест та здобуття освіти. Таким чином, рейтинг Freedom House є поєднанням ліберальної та електоральної демократії, а принципи партисипаторної демократії у цьому рейтингу не відображені.

Таким чином, вищезазначені теорії демократії є своєрідними матрицями, двох теорій демократії. Відповідно, різняться і ставлення у цих рейтингах до децентралізованого характеру публічної влади. Тоді як рейтинг Economist Intelligence Unit визнає важливу роль політичної участі, яка має потенціал до посилення за децентралізованого управління, рейтинг від Freedom House не вважає цей критерій важливим.

1.1. Теорія поліархії

Американський політолог Роберт Даль розробив теорію поліархії у середині ХХ ст коли саме визначення демократії стало нечітким, оскільки на нього почали нашаровуватись поняття лібералізму та капіталізму, які надавали поняттю демократії виразного ідеологічного забарвлення. У цьому контексті логічним видається бажання Р. Даля відкинути всі ідеологічні нашарування та залишити в якості критеріїв демократії лише базові, тобто ті, які є спільними поміж теоретиків демократії незалежно від ідеологічних поглядів⁴.

Для теорії поліархії Роберта Даля притаманні наступні компоненти:

³ Methodology: Freedom in the World 2016 [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2016/methodology> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

⁴ Даль Р. Демократия и её критики – М.: РОССПЭН, 2003. – С. 344.

- Контроль за рішеннями уряду покладено на делегатів, які обираються народом шляхом чесних виборів, за відсутності примусу.
- Практично все доросле населення має право обирати офіційних осіб та претендувати на виборні посади.
- Громадяни мають право висловлювати свою думку, не побоюючись переслідування з політичних мотивів та отримувати інформацію з альтернативних інформаційних джерел, що захищені законом, мають право створювати незалежні асоціації, зокрема політичні партії та групи інтересів⁵.

Як бачимо, у концепції Роберта Даля немає місця децентралізованості публічної влади як принципу функціонування поліархії. Р. Даль ніяким чином не говорить про те, яким чином мають бути розподілені повноваження між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Так само Р. Даль нічого не говорить про принцип близькості влади до громадянина. Таким чином, для теорії поліархії Р. Даля політична участь громадян у міжвиборчий період і фактори, які могли б цьому сприяти не мають істотного значення.

1.2. Ліберальна демократія

Концепція ліберальної демократії, базована на правах та свободах людини і громадянина, негативно ставиться до надмірного втручання державного апарату, особливо на центральному рівні, у життя суспільства. Як зазначав один із теоретиків лібералізму Джон Стюарт Мілль, державі не варто втручатись у справи, які суспільство може вирішити самостійно. Іншими словами, місцеві справи повинні бути вирішені на місцевому рівні⁶. З іншого боку, ліберальна концепція громадянства робить наголос на негативній

⁵Даль Р. Демократия и её критики – М.: РОССПЭН, 2003. – С. 233.

⁶Милль Д. О Свободе. Антология мировой либеральной мысли (I половины XX века). / Джон Стюарт Милль. – Москва: Прогресс-Традиция, 2000. – С. 73-74.

свободі громадянина, свободі від держави, а не на позитивній свободі, яка дає громадянину змогу реалізуватись зокрема і через політичну участь⁷. Таким чином, в межах теорії ліберальної демократії простежується доволі позитивне ставлення до децентралізації публічної влади.

1.3. Партисипаторна демократія

Як зазначають критики електоральної демократії, виборчі процедури є недостатніми для повної реалізації демократичного ідеалу. Однією із причин є низький рівень політичної участі громадян у міжвиборчий період. Ще однією тенденцією є зневіра у представницькій функції політичних партій. Однією із причин такої зневіри є переорієнтування політичних партій на “медіанного виборця”, а не відстоювання інтересів свого базового електорату. Модель “медіанного виборця” виявляється у тому, що політичні партії, формуючи свої політичні програми та гасла напередодні виборів схильні до орієнтації на середньостатистичного виборця в межах певної спільноти, тобто такого виборця, погляди якого є найпопулярнішими та, зазвичай, відповідають центру ідеологічного спектру⁸. Втрата представницької функції полягає в тому, що, оскільки партії дуже часто не захищають інтересів певної конкретної групи, розмивається ідеологічна відмінність, зворотний зв'язок, і, як наслідок, відповідальність і підзвітність партій перед громадянами. Як зазначає Чарльз Тейлор, громадяни стають відчуженими від політики частково через кризу політичних партій, частково через втрату інтересу до політичної системи загалом, сприйняття високого рівня матеріальних благ як належне, втрату «ціннісних горизонтів»⁹. Чарльз

⁷ Мамчак С. Концепція деліберативної демократії Ю. Габермаса у контексті полеміки між лібералами та комунітаристами [Електронний ресурс] / Сніжана Мамчак // Вісник Львівського університету. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vlnu_philos_2013_16_12.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 3-4.

⁸ Congleton R. The Median Voter Model [Електронний ресурс] / Roger D. Congleton // Center for Study of Public Choice. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://rdc1.net/forthcoming/medianvt.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 4.

⁹ Тейлор Ч. Етика автентичності / Чарльз Тейлор. – Київ: Дух і літера, 2002. – С. 15.

Тейлор намагався вирішити цей конфлікт за допомогою комунітарної теорії, за якої людина реалізує себе тільки у спільноті, тому їй необхідно поважати її норми та цінності, а також брати активну участь у житті спільноти. Проте, аргументація Тейлора та критика представницької демократії більшою мірою ґрунтується на досвіді розвинених демократій, а не на досвіді країн, що розвиваються, як в економічному, так і політичному контексті. У свою чергу, Бенджамен Барбер вбачає проблему неучасті у політичному житті у конфлікті між особистим та колективним інтересом¹⁰.

Якщо пов'язати недоліки електоральної демократії із причинами появи концепції децентралізації, то можна простежити доволі показовий зв'язок. Так, відчуженість звичайного громадянина від політичних інститутів можна пояснити якраз перебуванням основних повноважень на рівні центральних та місцевих органів державної влади. Ці органи є менш зручними для політичної участі громадян, оскільки вони лише виконують політичний курс, сформований та затверджений на рівні державної влади. Таким чином, можливість впливу громадян на уже сформовані політики є низькою навіть попри такі новітні механізми політичної участі, як електронні петиції тощо. З іншого боку, можливість політичної участі є значно вищою в децентралізованій державі з двох причин. По-перше, менший розмір території органу місцевого самоврядування та менша кількість персоналу, який його обслуговує, спрощують можливість доступу до органу самоврядування. По-друге, виборний характер органів місцевого самоврядування сприяє більшій підзвітності та відповідальності цих органів перед представниками громади, а також ефективнішому та оперативнішому реагуванню на ініціативи та пропозиції представників громади

Метою теорії партисипаторної демократії є надання громадянам механізмів та стимулів участі у політичному житті держави. Іншими

¹⁰ Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 306.

словами, за умови успішного функціонування цих механізмів громадяни повинні відчувати близькість до них інституцій публічної влади, а також можливість реального впливу на них¹¹. Існує низка механізмів партисипаторної демократії, як-от громадський бюджет участі, рандомократія¹², учасницькі проекти, електронна демократія¹³. Децентралізація є допоміжним механізмом сприяння партисипаторній демократії, оскільки громадянам надається право на безпосередню участь в управлінні громадами, до яких вони належать. Також, як зазначає Б. Барбер, учасницька або «сильна» демократія вирішує конфлікт приватного та соціального інтересу за допомогою двох факторів. По-перше, реалізувати політичний інтерес найефективніше можна саме через органи самоврядування, аніж самотужки¹⁴. По-друге, роль спільноти якраз і полягає в тому, щоб реалізувати більшість приватних інтересів осіб, об'єднавши їх в суспільний інтерес шляхом консенсусу. Крім того, локальні проблеми часто турбують громадян значно більше, аніж певні проблеми загальнодержавного масштабу. Відповідно, перевагою децентралізованості публічної влади є можливість вирішувати власні проблеми власними зусиллями. В результаті, ефективне проведення реформи, спрямованої на децентралізацію повинне призводити до посилення політичного впливу звичайних громадян порівняно із системою, де усі рішення приймаються на центральному рівні.

¹¹ Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 262.

¹² Рандомократія – один із механізмів партисипаторної та деліберативної демократій, який полягає у обговоренні певної проблеми випадково обраними громадянами з метою досягнення кожним з них достатнього рівня розуміння питання, необхідного для прийняття зваженого рішення групою. Garry J. Imaginative Randomocracy: A General Model of Citizen Decision Making Applied to Northern Ireland (and the UK) [Електронний ресурс] / J. Garry, C. Stevenson, P. Stone // Royal Irish Academy. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.704.2617&rep=rep1&type=pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 7.

¹³ Khutkyy D. Efficient Participatory Democracy: Real Utopia Model / Dmytro Khutkyy. // Carnegie Fellowship Program. – 2014. – С. 1.

¹⁴ Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 262.

Навіть сам Роберт Даль впродовж своєї наукової діяльності розглядав не лише процедурний аспект демократії через теорію поліархії, а і демократію як ідеальний концепт. Так, у книзі «Демократія та її критики» Р. Даль виокремлює п'ять критеріїв концепції ідеальної демократії: ефективна участь, рівність голосів виборців у вирішальний момент, освічене розуміння громадянами політичних процесів, контроль за порядком денним та можливість включення кожного громадянина в політичний процес¹⁵. Таким чином, Р. Даль під поняттям ідеальної демократії розумів саме партисипаторну демократію.

1.4. Пряма демократія

Пряма демократія у контексті децентралізації публічної влади є доволі непростим об'єктом для дослідження, оскільки під поняттям прямої демократії ми маємо на увазі прийняття рішень усіма членами громади, без посередників. Така модель найкраще може бути реалізована у невеликих громадах, де зібрання усіх жителів, зацікавленість та ознайомленість стосовно певного питання є більш реальним, аніж у великих спільнотах. Важливо також відзначити принципову відмінність між партисипаторною та прямою демократією. Відповідно до партисипаторної моделі, участь громадян не має своїм результатом фінальне, загальнообов'язкове рішення стосовно певного питання, на відміну від прямої демократії, за якої на громадян покладається безпосередня відповідальність за прийняття рішень¹⁶. Так, емпіричне дослідження стосовно впровадження прямої демократії в Швейцарії показало, що можливість її ефективного функціонування

¹⁵ Даль Р. Демократия и её критики – М.: РОССПЭН, 2003. – [http://sd-inform.org/upload/books/Politologija/Social-liberalizm/Dal'%20R.%20Demokratiya%20i%20ejo%20kritiki%20\(Universitetskaya%20biblioteka\).%202003.pdf](http://sd-inform.org/upload/books/Politologija/Social-liberalizm/Dal'%20R.%20Demokratiya%20i%20ejo%20kritiki%20(Universitetskaya%20biblioteka).%202003.pdf) (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 163.

¹⁶ Bucek J. New approaches to local democracy: Direct democracy, participation and the 'third sector' [Електронний ресурс] / J. Bucek, B. Smith // Environment and Planning C: Government and Policy. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/profile/Jan_Bucek2/publication/23542167_New_approaches_to_local_democracy_Direct_democracy_participation_and_the_'third_sector'/links/0f317534b0f0e52648000000/New-approaches-to-local-democracy-Direct-democracy-participation-and-the-third-sector.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 4.

зменшується із підвищенням рівня ієрархії впровадження прямої демократії¹⁷. Таким чином, одночасне впровадження політики децентралізації та елементів прямої демократії може значною мірою посприяти впровадженню останньої.

1.5. Розмір територіальних одиниць та демократія

Починаючи із Стародавньої Греції панувала ідея про можливість стабільного та ефективного демократичного управління лише на невеликій території. Критеріями та перевагами такого управління вважали: високий розвиток соціального капіталу (кожен знав кожного), можливості кожного висловити свою думку та бути почутим. Аристотель зазначав: “Населення поліса, повинно бути легко доступним для спостереження, як і його територія”¹⁸. У випадку Аристотеля ми бачимо чіткий детермінізм розвитку демократичного режиму від розміру території полісу. Для Аристотеля поліс є достатньо великим, щоб задовольнити всі потреби людини. У той же час, він є досить невеликим для його ефективно організації, заснованої на особистому спілкуванні, що не перетворює людину в частину гігантської структури, в якій її роль практично зведена до нуля. Таким чином, поняття соціального та політичного у Аристотеля є тотожними, що і пояснює необхідність сильних соціальних зв’язків всередині полісу для функціонування його політичної системи.

Платон у “Законах” стверджував, що населення полісу не повинне перевищувати 5040 осіб¹⁹. Проте мотивація Платона була не у розвитку демократичних інститутів, а у їх перешкоджанні. Аристотель, аналізуючи погляди Платона та Сократа стверджував, що 5040 осіб може бути навіть

¹⁷ Ladner A. Size and direct democracy at the local level: the case of Switzerland [Електронний ресурс] / Andreas Ladner // Environment and Planning C: Government and Policy. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/profile/Andreas_Ladner/publication/23542333_Size_and_direct_democracy_at_the_local_level_The_case_of_Switzerland/links/02e7e520232b40e7b7000000/Size-and-direct-democracy-at-the-local-level-The-case-of-Switzerland.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С.827.

¹⁸ Аристотель. Политика / Аристотель. – Москва: Рипол Классик, 2010. – С. 476.

¹⁹ Платон. Законы. Послезаконие. Письма / Платон. – Санкт-Петербург: Наука, 2014. – С. 27.

завеликою кількістю для ефективного функціонування полісу²⁰. Можна припустити, що обмеженням кількості населення полісу філософи прагнути зберегти силу соціального капіталу всередині полісу.

Пізніше цю тезу підтримував Шарль Луї Монтеск'є, який вважав, що існує пряма залежність між розміром держави та типом політичного режиму. Так, невеликі розміри відповідають демократії, а великі – тиранії²¹. Відповідно, за Ш.-Л. Монтеск'є, істотна зміна території неодмінно рано чи пізно призводить до зміни політичного режиму. Ш.-Л. Монтеск'є пояснює таку залежність необхідністю у країнах з великою територією компенсувати великі відстані від центру до периферії швидкістю вироблення та імплементації політичних рішень²². Ця швидкість та безпеліційність могла бути досягнута лише в умовах авторитарного політичного режиму (за Ш.-Л. Монтеск'є - деспотія). З іншого боку, невеликі розміри республік дозволяли приймати політичні рішення шляхом дискусій та компромісів, що було сприятливим для демократичного політичного режиму²³. Проте, недоліком демократичної республіки була її вразливість до нападів зовнішніх ворогів. Відповідно, Монтеск'є вважав оптимальним типом державного устрою федерацію демократичних республік, які об'єднують військові зусилля задля захисту від зовнішніх ворогів²⁴. Попри те, що Монтеск'є наводив ці аргументи зовсім не стосовно місцевого самоврядування, а до центрального рівня державної влади, на базі його концепції можна зробити декілька висновків. Так, держава чи територіальна одиниця нижчого ієрархічного рівня схильна використовувати недемократичні методи управління, якщо розмір цієї

²⁰ Там само.

²¹ Монтеск'є Ш. О духе законов [Електронний ресурс] / Шарль Луи де Монтеск'є // Гражданское общество в России – Режим доступу до ресурсу: http://www.civisbook.ru/files/File/Monteskye.O_dukhe.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.) . – Назва з екрана. – С. 118.

²² Там само.

²³ Там само. – С.22; С.118.

²⁴ Там само. - с.122-123.

території є надто великим. Саме тому, для забезпечення з одного боку стабільності, а з іншого боку - демократичності управління, на центральному рівні державної влади необхідно створювати порівняно невеликі територіальні одиниці влади, які могли б в демократичний спосіб впроваджувати політичний курс в сферах політики відповідно до інституційної та ресурсної спроможності.

РОЗДІЛ 2. ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

2.1. Рівень децентралізованості держав в історичній ретроспективі

Централізація та децентралізація вже довгий час є протилежними тенденціями розвитку держав. Відповідно до конкретних історичних умов змінювались і форми врядування стосовно централізації та децентралізації. Відповідно, для того, аби простежити розвиток теоретичних концепцій стосовно децентралізації та централізації, варто розглянути історичний розвиток держав в контексті ступеню централізованості державного управління та місцевого самоврядування.

Розпочинаючи розгляд історичної ретроспективи тенденцій до централізації та децентралізації, методологічно важливим є обрання коректної відправної точки аналізу. Так, держави як такі існували на політичній карті світу протягом тисячоліть, проте на початкових етапах концепція держави була значною мірою відмінною від тієї, яка є загальноновизнаною сьогодні. Саме тому наш аналіз розпочнеться із пояснення централізації держав у період раннього Нового часу та зв'язок цього процесу із появою нової концепції держави, сформованої після Вестфальського миру. У цьому контексті варто згадати роботу політолога Чарльза Тіллі “Процеси війни та державотворення як організовані злочини”. У виконанні функцій держави на місцях монархи часто покладались на феодалів, які мали значний фінансовий, соціальний капітал, а також військові ресурси. Попри значну децентралізованість управління, ми не можемо говорити про рівну участь громадян у політичному житті чи про істотні елементи демократії у тогочасному феодальному суспільстві. Радше, причиною децентралізованості публічної влади був досягнутий на той час баланс сил, а також патрон-клієнтські відносини між монархами та феодалами. Крім того, варто пам'ятати, що до Вестфальського миру 1648 року не існувало поняття суверенної нації-держави у міжнародному праві. Відповідно, зв'язки між

різними локальними та регіональними акторами різних держав часто формувались безвідносно до належності до тієї чи іншої держави. Проблемою цієї системи були також часті конфлікти між монархом та іншими феодалами, які часто мали збройний характер. З іншого боку, між монархом та феодалами панував крихкий баланс, оскільки, маючи слабкі збройні сили, монарх потребував підтримки феодалів на зовнішньополітичній арені²⁵.

Проте, Великі географічні відкриття та зародження капіталізму змінили цю систему взаємовідносин. Монархії стали збільшувати територіальні домени королів, а також створювати поліцейські формування, які були підконтрольні королю, а не феодалам. Також, монархи запроваджували економічні стимули (звільнення від податків тощо) для феодалів, аби ті були лояльними до режиму. Після таких заходів простіше було встановити монополію держави на насилля. Проте, оскільки у держави не вистачало ресурсів наймати службовців на місця, їх функції виконували саме феодалі²⁶.

Вплив розвитку капіталізму та міжнародних відносин на централізаційні процеси можна підсумувати, поділивши його на наступні періоди:

- період анархії та грабунку;
- період, за якого монархи приваблювали «споживачів» (феодалів), намагаючись створити монопольну, сильну і дієву державу;
- період, за якого купці та лендлорди стали отримувати більше вигоди від ренти, аніж губернатори отримували від данини;
- період, за якого технологічні зміни стали більшим джерелом прибутку для підприємців, аніж оплата за забезпечення захисту²⁷.

²⁵ Tilly C. War Making and State Making as Organized Crime [Електронний ресурс] / Charles Tilly // Cambridge University Press. – 1985. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cambridge.org/core/books/bringing-the-state-back-in/war-making-and-state-making-as-organized-crime/7A7B3B6577A060D76224F54A4DD0DA4C> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С.173.

²⁶ Там само. – С. 175.

²⁷ Tilly C. War Making and State Making as Organized Crime [Електронний ресурс] / Charles Tilly // Cambridge University Press. – 1985. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cambridge.org/core/books/bringing-the-state-back-in/war-making-and-state-making-as-organized-crime/7A7B3B6577A060D76224F54A4DD0DA4C> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 176-177.

Таким чином, децентралізована середьовічна протодержава була неефективною та, в результаті, була консолідована централізаторськими процесами, очолюваними європейськими монархами. Це дозволяє зробити висновок, що ані централізація, ані децентралізація державного управління не є самі по собі ефективними чи неефективними способами організації державного управління. Іншими словами, жодна з цих концепцій не є за замовчуванням ефективнішою, ніж інша. Також не можна говорити і про чітке розрізнення місцевого самоврядування та державної влади, яке існує сьогодні. Якщо децентралізоване управління виявилось менш ефективним в часи Середньовіччя, аніж централізоване в Новому часі, це не означає, що сьогодні співвідношення є таким самим. Лише детальні кейс-стаді реформ децентралізації в багатьох країнах в різний історичний період дадуть змогу дослідити, чи сприяє децентралізація демократизації і якщо так, то які саме елементи реформи сприяють цьому, а які ні.

Після Вестфальського миру і до 70-х років ХХ століття державне управління розвивалось переважно в контексті централізації. Цю тенденцію виразно демонструють Аджемоглу та Робінсон у книзі «Чому нації занепадають?». Здійснюючи порівняльний аналіз політичних та економічних інститутів в контексті економічного зростання, вони відзначали, що без достатнього рівня централізованості публічної влади політичний та економічний розвиток є неможливим²⁸. Зокрема, неможливим є функціонування інклюзивних політичних та економічних інститутів. Оскільки інклюзивні політичні інститути великою мірою перетинаються із поняттям демократії, відсутність достатньою мірою централізованої влади, на їхню думку, заважає встановленню та розвитку демократичного політичного режиму. Централізація в історичному проміжку між ХVІІ і ХХ ст. потрібна була державі задля ефективного контролю за дотриманням

²⁸ Аджемоглу Д. Чому нації занепадають: походження влади, багатства та бідності / Д. Аджемоглу, Д. Робінсон. – Київ: Наш Формат, 2016. – С. 17.

законодавства та стабільного збору податків, що і давало можливість забезпечити існування інклюзивних політичних та економічних інститутів²⁹. Потреба децентралізації виникає у зовсім відмінних контекстуальних умовах.

Стосовно місцевого самоврядування як суб'єкта, який отримує істотно більші повноваження в рамках децентралізації, то цей термін з'явився після Великої Французької революції для того, щоб позначити незалежність громад від держави³⁰. Зокрема, у 1790 році було вперше розрізнено власні та делеговані органами державної влади повноваження органів місцевого самоврядування. Наполеонівські війни та експорт конституцій на терени Європи призвели також і до експорту нового концептуального розуміння місцевого самоврядування як відокремленої від бюрократичного апарату державної влади системи. Одним із прикладів експорту нових уявлень про структуру та функції місцевого самоврядування через вплив Наполеонівських війн є Конституція Бельгії 1831 року. Так, окрім трьох класичних гілок влади конституція виокремлює четверту - муніципальну, яка позначає саме місцеве самоврядування³¹.

Таким чином, хоча тенденція до централізації публічної влади була домінантною XVI-XX ст., разом з тим виникає і контртенденція, яка виявляється розширенні ролі та впливу місцевого самоврядування. Саме цій контртенденції, серед інших причини, вдалось спричинити реформи децентралізації у багатьох країнах світу в кінці XX – на початку XXI ст.

²⁹ Аджемоглу Д. Чому нації занепадають: походження влади, багатства та бідності / Д. Аджемоглу, Д. Робінсон. – Київ: Наш Формат, 2016. – С. 17.

³⁰ Балабаєва З. Теорії місцевого самоврядування як джерело пошуку його майбутніх моделей / З. Балабаєва, М. Пономарьов. // Актуальні проблеми державного управління. – 2016. – №1. – С. 9–14.

³¹ Belgium's Constitution of 1831 with Amendments through 2014 [Електронний ресурс] // Comparative Constitutions Project. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.constituteproject.org/constitution/Belgium_2014.pdf?lang=en (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 31.

2.2. Причини виникнення тенденції до децентралізації влади у 70-х роках ХХ ст.

До 70-х років ХХ століття пануючою була думка про те, що централізована держава здатна "...раціонально використовувати обмежені ресурси та деполітизувати маси"³². З іншого боку, децентралізація видавалась кроком до етнічної та релігійної радикалізації. Проте з кінця 1970-х до кінця 1990-х років відбулось значне розширення повноважень місцевих органів державної влади, а також органів місцевого самоврядування. Відповідно до досліджень, проведених на межі ХХ і ХХІ ст., 63 із 75 країн з населенням, яке перевищує 5 млн. жителів, тією чи іншою мірою здійснили фіскальну децентралізацію³³³⁴. Так, з 1978 до 1995 року рівень витрат на субнаціональному рівні зріс з 20-ти до 32-х відсотків³⁵.

Слід зазначити, що для багатьох країн поширення формування органів місцевого самоврядування через процедуру обрання стало частиною ширших демократичних трансформацій кінця 80-х - початку 90-х років ХХ століття. Децентралізацію також пов'язують із іншим світовим трендом політичного розвитку - глобалізацією. В результаті поєднання цих процесів національні держави втрачають свій вплив, оскільки передають свої колишні повноваження як на наднаціональній, так і на регіональній та місцевій рівні³⁶. Цей аргумент підсилюється тезою про те, що розвиток технологій, а також невпинна інтеграція глобального ринку дозволяють скоротити витрати на утримання уряду без втрати ефективності політичної, економічної та

³² Sharma C. Why Decentralization ? The Puzzle of causation [Електронний ресурс] / Chanchal Kumar Sharma // MPRA. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/12011628.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.– С. 2.

³³ Helmsing B. Decentralization and Emerging Patterns of Local Governance: A Comparative Analysis of Uganda, Zimbabwe, and Zambia / Bert Helmsing. // Regional and Local Development Studies. – 1999. – №4. – С. 111.

³⁴ Ebel R. Democracy, Decentralization and Development / Robert.D. Ebel. // World Bank Institute. – 2001. – С. 200.

³⁵ Rodden J. Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement [Електронний ресурс] / Jonathan Rodden // Comparative Politics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/4150172> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.– С. 483.

³⁶ Sharma C. Why Decentralization ? The Puzzle of causation [Електронний ресурс] / Chanchal Kumar Sharma // MPRA. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/12011628.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 7.

соціальної систем. Втрата ефективності не відбувається якраз через те, що значна кількість публічних послуг передається на рівень місцевого самоврядування або ж приватного сектору.

Цей пояснювальний механізм не є універсальним, оскільки науковці не досягли згоди стосовно сутності зв'язку між глобалізацією та децентралізацією. Так, противники прямого зв'язку між децентралізацією та глобалізацією вважають, що глобалізація, навпаки, потребує значної централізації державної влади через необхідність фіскальної стабільності на всій території держави, а також необхідність захистити регіони, більш вразливі до економічних криз³⁷.

Прихильники третьої точки зору декларують, що глобалізація може спричинити тенденцію як до централізації, так і до децентралізації, причому характер цієї тенденції залежить від попереднього рівня централізованості конкретної країни. Так, для країн із високим рівнем децентралізованості (наприклад, США), глобалізація спричинила потребу у зосередженні більшої кількості важелів впливу на центральному рівні. З іншого боку, для країн, які були значною мірою централізованими (Індія, Китай), глобалізація стає фактором децентралізації³⁸. Попри відсутність консенсусу стосовно наявності чи відсутності та характеру зв'язку між децентралізацією та глобалізацією, швидкі темпи глобалізації у 80-90-х роках ХХ ст. збіглись у часі із початком підтримки курсу на децентралізацію влади Міжнародним валютним фондом та Світовим банком. Так, децентралізація публічної влади стала невід'ємною частиною рекомендацій Міжнародного валютного фонду та Світового банку для країн, що розвиваються. Більше того, у звітах Світового банку причини децентралізації збігаються із тезою про причинно-наслідковий зв'язок глобалізації та децентралізації. Світовий банк наголошує також на тому, що причиною децентралізації є занепад централізованих

³⁷ Там само.

³⁸ Там само.

економічних систем, чимало функцій яких перебрали на себе міжнародні актори, регіональні та місцеві органи влади³⁹. У цьому контексті варто звернутись до принципів так званого Вашингтонського консенсусу, який є уособленням неоліберальної економічної політики в умовах глобалізації. Так, відповідно до логіки Вашингтонського консенсусу, надмірна роль центрального рівня державної влади у регулюванні економіки не була сприятливою для економічного зростання в тогочасних умовах. Хоча децентралізація влади і не входить в першопочаткові 10 пунктів Вашингтонського консенсусу, сформованих Вільямсоном у 1989 році для країн Латинської Америки, ширші інтерпретації консенсусу включають необхідність збалансувати децентралізоване управління та контроль з боку центрального уряду⁴⁰. У цьому випадку, роль політики децентралізації полягає в тому, щоб усунути монопольний вплив держави на індивідів, створивши натомість конкуренцію регіонів та громад за громадян як агентів надходження податків⁴¹.

Таким чином, початок загальносвітової тенденції до децентралізації публічної влади тісно пов'язаний із популяризацією неоліберальної політики як реакції на стагнацію економік, а також зростаючу неефективність державного бюрократичного апарату на центральному рівні. Можна стверджувати, що в часи зародження децентралізаційного тренду в 80-90-х роках ХХ ст. основною причиною політики децентралізації була необхідність забезпечити стабільне економічне зростання держав в умовах глобалізації, а також підвищити ефективність врядування. Потреба демократизації політичного режиму та посилення політичної участі громадян були

³⁹ Litvack J. Rethinking Decentralization in Developing Countries [Електронний ресурс] / J. Litvack, J. Ahmad, R. Bird // Sector Studies Series. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/Rethinking%20Decentralization.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 4.

⁴⁰ Rodrik D. After neoliberalism, what? [Електронний ресурс] / Dani Rodrik // Harvard University. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://cemi.ehess.fr/docannexe/file/2787/rodrik2002.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 10.

⁴¹ Sharma C. Why Decentralization ? The Puzzle of causation [Електронний ресурс] / Chanchal Kumar Sharma // MPRA. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/12011628.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 12.

другорядними причинами децентралізації в кінці ХХ ст. та загалом не відігравали вирішальної ролі.

Проте, як стверджується у звіті Світового банку, попри існування вищезазначених причин, кожна країна та кожен регіон світу має свої домінуючі причини здійснювати політику децентралізації, причому ці причини можуть виходити за рамки вищевказаних. Так, можна виокремити наступні причини політики децентралізації у низці регіонів:

- Латинська Америка - тиск громадянського суспільства щодо демократизації політичного режиму.
- Центральна та Східна Європа: децентралізація - один із важливих аспектів переходу від авторитарних режимів та планової економіки до ринкової економіки та демократії.
- Африка - децентралізація як шлях збереження єдності політичної нації в поліетнічних суспільствах⁴².

2.3. Типи децентралізації публічної влади

Визначення терміну “децентралізація” варто розпочинати із визначення протилежного йому терміну централізованої держави. У випадку екстремальної централізації уряд визначає та впроваджує державну політику на всій території держави самостійно, не створюючи автономні органи управління як-от органи місцевого самоврядування⁴³. Відповідно до цього

⁴² Litvack J. Rethinking Decentralization in Developing Countries [Електронний ресурс] / J. Litvack, J. Ahmad, R. Bird // Sector Studies Series. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/Rethinking%20Decentralization.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С.1.

⁴³ Treisman D. The Architecture of Government: Rethinking Political Decentralization [Електронний ресурс] / Daniel Treisman // Cambridge Studies in Comparative Politics. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=pMt_4t1u-X4C&oi=fnd&pg=PA1&dq=the+architecture+of+government&ots=wp1QVA1Pi&sig=oYi9p137v0TthGp4VjJshukD2AE&redir_esc=y#v=onepage&q=the%20architecture%20of%20government&f=false (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 22-23.

визначення централізованої держави, децентралізація є процесом зменшення рівня централізованості держави. Іншими словами, децентралізація - це процес передачі повноважень та ресурсів для їх реалізації від центральної влади до інших органів управління та надання публічних послуг⁴⁴. Таке загальне визначення процесу децентралізації є аналітично важливим з огляду на те, що існує низка типів та компонентів політики децентралізації, які істотно відрізняються один від одного. Проте саме процес передачі влади з центрального рівня влади іншим політичним інституціям є об'єднувальною характеристикою всіх типів.

Слід також відзначити і різницю у вживанні терміну «децентралізація» в англійській літературі. Так, в англійській мові децентралізація означає і процес, і рівень децентралізованості. Саме тому, для уникнення плутанини в термінах, у цьому дослідженні поняття «децентралізація» означатиме процес передачі повноважень із центрального рівня публічної влади іншим суб'єктам, тоді як поняття «децентралізованість» означатиме результат децентралізації, а поняття «рівень децентралізованості» означатиме величину повноважень місцевого самоврядування відносно центральних органів державної влади.

Поняття децентралізації доволі часто вважають синонімічним із поняттям федералізації як в науковому середовищі, так і серед політичних акторів, проте здійснити чітке розрізнення між ними все ж є можливим. Велику роль відіграють історичні передумови формування обох форм розподілу повноважень. Так, утворення федерації зазвичай відбувалось внаслідок договорів між доти незалежними державами стосовно спільного здійснення

⁴⁴ Schneider A. Decentralization: Conceptualization and Measurement [Електронний ресурс] / Aaron Schneider // Studies in Comparative International Development, – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/e1ce/b1dfc9252d5d1c489c81ca047c367c8cfa9f.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 35.

політики у певних сферах, передусім, у сфері оборони⁴⁵. Іншим шляхом, на думку Альфреда Степана, є федералізація внаслідок здобуття незалежності колишніх багатонаціональних колоній. У такому разі, федералізація є способом примирення всередині багатонаціональної держави⁴⁶. У обох історичних випадках, найпопулярнішим способом закріплення розподілу повноважень між центральним рівнем та рівнем суб'єктів федерації є прийняття конституції за участі та згодою цих суб'єктів. У свою чергу, наявність у суб'єктів федерацій власних конституцій свідчить про право регулювати суспільні відносини, не віднесені до компетенції центрального федерального уряду⁴⁷. Також, фундаментальним для федеративної організації публічної влади є механізм представництва інтересів суб'єктів федерації на загальнодержавному рівні. Найчастіше цей механізм реалізується через верхню палату парламенту федеративних країн, наповнення якої здійснюється представниками регіонів.

Слід зазначити, що федерації не є найбільш децентралізованими країнами. Так, відповідно до даних Світового Банку, серед десяти найбільш децентралізованих держав лише три з них (Швейцарія, США та Австрія) є федераціями. До того ж, деякі федерації займають у індексі децентралізованості (у термінах Світового банку - близькості уряду до громадян) настільки низькі позиції, що доцільно говорити про високий ступінь їхньої централізованості. Наприклад, Малайзія посідає у цьому рейтингу 97-ме місце, одразу після Північної Кореї, Ірак посідає 103-тє місце, а Непал - 114-тє⁴⁸. Таким чином, немає жодного зв'язку між федеративною

⁴⁵ Rodden J. Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement [Електронний ресурс] / Jonathan Rodden // Comparative Politics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/4150172> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 489.

⁴⁶ Stepan A. Federalism and Democracy: Beyond the U.S. Model / Alfred Stepan. // Journal of Democracy. – 1999. – №4. – С. 20.

⁴⁷ Rodden J. Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement [Електронний ресурс] / Jonathan Rodden // Comparative Politics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/4150172> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 490.

⁴⁸ How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization [Електронний ресурс] // The World Bank. – 2012. – Режим доступу до ресурсу:

формою державного устрою та максимальною децентралізованістю публічної влади.

Можна стверджувати, що децентралізація та федералізація засадничо різняться вже у самому підході та критеріях, які конституують ці терміни. Так, федералізація - це процес конституційного визначення та розмежування повноважень між центральною владою та суб'єктами федерації, причому суб'єкти найчастіше формують свої власні конституції. Таким чином, федералізація жодним чином не відповідає на запитання, яким чином буде врегульовано рівень місцевого самоврядування. Децентралізація є повною протилежністю, зосереджуючись на розподілі повноважень, податків та способах обрання державних службовців, проте не обов'язково робить це предметом конституційних домовленостей між центральним та регіональним рівнями влади. Саме тому федералізація є лише особливим способом унормування взаємостосунків між центральним та регіональним рівнями влади, який може пояснюватись специфічними історичними обставинами, зазначеними раніше. Проте сам факт федеративного устрою держави жодним чином не обіцяє місцевим органам державної влади та органам місцевого самоврядування більше повноважень порівняно із повноваженнями аналогічних органів в унітарних державах. Федеративність та децентралізованість можуть як поєднуватись в межах одного режиму, так і не поєднуватись.

Поняття “децентралізація” використовується для напрочуд широкого діапазону політик, відповідно до вищезазначеного загального визначення цього процесу. Проте, усі ці варіації можна розподілити на три основні типи за критерієм того, якому суб'єкту та які повноваження передаються:

- *Деконцентрація* – власні повноваження центрального рівня виконавчої влади передаються на рівень місцевих органів виконавчої

влади. Деконцентрація - найпоміркованіша форма децентралізації, оскільки перерозподіляє повноваження на нижчі рівні виконавчої влади або створює новий місцевий рівень виконавчої влади там, де його раніше не існувало, не змінюючи при цьому ресурси та повноваження органів місцевого самоврядування⁴⁹.

- *Делегування* - передача повноважень центрального уряду інституціям, які здатні найкращим чином здійснити певне повноваження. Делегування може здійснюватись як органам місцевого самоврядування, так і недержавним акторам. Важливо зазначити, що під делегування підпадають власні повноваження органів виконавчої влади, від яких залежить, будуть ці повноваження делегуватись чи ні.

- *Деволуція* зазвичай передбачає передачу повноважень, раніше покладених на органи державної влади, органам місцевого самоврядування, одночасно надаючи їм фінансову спроможність та автономність. Відмінністю від делегування є те, що, відповідно до змінених правових норм, ці повноваження стають власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, тобто такими, які є обов'язком органів місцевого самоврядування за законом, а не за рішенням виконавчої влади їх делегувати. Необхідна умова деволуції – чітко визначені географічні межі та повноваження органу місцевого самоврядування⁵⁰. Деволуцію називають єдиним демократичним типом децентралізації⁵¹.

Оскільки деволуцію вважають єдиним демократичним типом децентралізації, то в рамках цього дослідження децентралізація буде

⁴⁹ Rondinelli D. Government Decentralization in Comparative Perspective: Theory and Practice in Developing Countries [Електронний ресурс] / Dennis Rondinelli // International and administrative affairs. – 1981. – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002085238004700205> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 137.

⁵⁰ Там само. – С. 138.

⁵¹ Manor J. The political economy of democratic decentralization [Електронний ресурс] / James Manor // Directions in development. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/386101468739238037/pdf/multi-page.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 5.

розглядатись саме в значенні деволюції. Проте, характеристика двох інших типів є аналітично важливою для окреслення децентралізації як поняття.

2.4. Структурні елементи політики децентралізації

Окрім типів децентралізації існують також її компоненти за критерієм того, наскільки самостійними є органи, яким передаються децентралізовані повноваження. Самостійність включає як вимір наявності повноважень та обмежений ступінь контролю органів державної влади, так і фінансову спроможність реалізувати ці повноваження.

Адміністративна децентралізація передбачає створення нижчих щаблів ієрархії державної влади додатково до центрального рівня та передача їм певних повноважень щодо вирішення питань місцевого значення⁵². Таким чином, цей компонент децентралізації є синонімом першого із її типів - деконцентрації, яка теж передбачає передачу повноважень суто з центрального рівня виконавчої влади на місцевий.

Політична децентралізація. Цей тип децентралізації включає надання органам влади місцевого та регіонального рівня певної автономії прийняття рішень у певних сферах (децентралізація прийняття рішень) або вступ на посаду принаймні частини із керівників цих рівнів через обрання, а не призначення (децентралізація призначень)⁵³.

Фіскальна децентралізація передбачає збільшення відсотку податків, які збираються та залишаються на місцях. Крім того, органи місцевого самоврядування можуть запроваджувати місцеві податки⁵⁴. Проте, крім власне відсотку податків, залишених на місцевому рівні, важливою також є

⁵² Treisman D. The Architecture of Government: Rethinking Political Decentralization [Електронний ресурс] / Daniel Treisman // Cambridge Studies in Comparative Politics. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=pMt_4t1u-X4C&oi=fnd&pg=PA1&dq=the+architecture+of+government&ots=wpj1QVA1Pi&sig=oYi9p137v0TthGp4VjJshukD2AE&redir_esc=y#v=onepage&q=the%20architecture%20of%20government&f=false (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.– С. 23.

⁵³ Там само. - с.23-24.

⁵⁴ Там само. - с.25-26.

самостійність у розпорядженні отриманими ресурсами. Так, хоча майже всі податки, зібрані на рівні графств та штатів у США залишаються на цих територіях, центральний уряд достатньо сильно регулює статті витрат органів місцевого самоврядування. Глибокий рівень фінансової децентралізованості передбачає менший рівень звітності органів місцевого самоврядування та менший рівень інформації, обов'язкової для надання органам державної влади, а також низьку імовірність того, що рішення органу місцевого самоврядування будуть скасовані пост-фактум⁵⁵.

2.5. Переваги та недоліки політики децентралізації

Із часів поширення політики децентралізації в 80-90-х роках ХХ ст. виникло чимало кейсів реформи децентралізації, які дозволили виокремити найбільш імовірні переваги та недоліки впровадження такої політики.

Переваги:

- Посилюється контроль за здійсненням політичної влади. Створюються більш сприятливі умови для того, щоб контролювати, чи відповідають дії політиків інтересам громадян.
- Зростає конкуренція між органами місцевого самоврядування. Конкуренція відбувається на різних рівнях ієрархії влади, а також в межах одного рівня. Конкуренцію виграє той рівень ієрархії чи окремий орган влади, який більш результативно та ефективно виконує свої функції.
- Стає можливим подолання негативного впливу надмірно централізованого управління процесами на місцях, яке не враховує особливостей гетерогенних територій всередині країни. Децентралізація повноважень, а також зміна способу визначення службовців, які їх реалізують, збільшують знання органів влади про

⁵⁵ Rodden J. Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement [Електронний ресурс] / Jonathan Rodden // Comparative Politics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/4150172>(дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 483.

проблеми громадян та чутливість до них. Це, у свою чергу, покращує комунікацію державними акторами власних ініціатив, що призводить до їх кращого розуміння та більшої підтримки місцевими мешканцями⁵⁶.

- Децентралізація посилює важелі впливу етнічних, релігійних чи інших меншин, які отримують значно більші можливості реалізувати власні інтереси на рівні місцевого самоврядування, де вони компактно проживають, аніж на центральному рівні.

- Відбувається збільшення ефективності уряду, оскільки державні службовці звільняються від виконання повноважень, які можуть бути ефективніше виконані на місцевому рівні. Відповідно, у службовців центрального рівня звільняються ресурси для планування та виконання політики загальнодержавного значення.

- Збільшення впливу місцевих жителів на прийняття рішень, порівняно із ситуацією, коли рішення приймаються місцевими органами державної влади, а не місцевого самоврядування. Також, децентралізація є інструментом донесення інтересів громад та регіонів до центрального рівня.

- Модифікація механізмів прийняття рішень дасть можливість обмежити домінування місцевих еліт, які панували у централізованій системі та які не були чутливими до потреб бідних та маргінальних груп населення.

- Децентралізація дає більші можливості для експериментування та тестування інноваційних ідей. Органам місцевого самоврядування у децентралізованій державі у межах своїх повноважень не потрібно переконувати центральний рівень влади у необхідності впровадження тієї чи іншої ініціативи; це може бути здійснено самостійно. Такий

⁵⁶ Rondinelli D. Government Decentralization in Comparative Perspective: Theory and Practice in Developing Countries [Електронний ресурс] / Dennis Rondinelli // International and administrative affairs. – 1981. – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002085238004700205> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 135.

підхід також зменшує ризики у разі впровадження невдалої ініціативи, вплив якої буде обмежений до рівня громади чи регіону. З іншого боку, вдале впровадження певної ініціативи в межах однієї територіальної одиниці може стати прикладом для інших громад чи регіонів⁵⁷.

Недоліки

- Екстремальні випадки фіскальної децентралізації, які ще називають фіскальним федералізмом, схильні до збільшення нерівності між територіальними одиницями одного рівня⁵⁸. Це відбувається почасти через стовідсоткове формування місцевих бюджетів із місцевих податків. Проте, зазвичай території розвиваються не однаковою мірою, що поглиблює відмінності у фінансовій спроможності територій. Методом уникнення такої ситуації є бюджетні трансферти із центрального рівня, які б підтримували території, у яких не вистачає власних податків для реалізації повноважень.
- Існує ризик монополізації ресурсів адміністративно-територіальної одиниці місцевими елітами, якщо дизайн децентралізації не передбачає належних запобіжників. Цей ризик може посилюватись, якщо за виконанням переданих в результаті деволюції повноважень не встановлено належного моніторингу та контролю на центральному рівні⁵⁹.
- Децентралізація призводить до підвищення рівня корупції серед країн, що розвиваються. Прюдомм наводить низку причин, чому

⁵⁷ Rondinelli D. Government Decentralization in Comparative Perspective: Theory and Practice in Developing Countries [Електронний ресурс] / Dennis Rondinelli // International and administrative affairs. – 1981. – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002085238004700205> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 135-136.

⁵⁸ Prud'homme R. The Dangers of Decentralization [Електронний ресурс] / Rémy Prud'homme // The World Bank Research Observer. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/3986582> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 202-205.

⁵⁹ Miller K. Advantages & Disadvantages of Local Government Decentralization [Електронний ресурс] / Keith Miller // Caribbean Conference on Local Government & Decentralization. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/5e82/ec8b21d7e3673ec1b195430a24743e748b62.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 12.

розвиток корупції є більш імовірним на місцевому, аніж на центральному рівні⁶⁰. Так, прийняття чималої кількості рішень лишається на розсуд місцевих політиків, яких не контролюють достатньою мірою. Крім цього, на місцевому рівні більший рівень корупційного впливу політиків на державних службовців. Також, розвитку корупції сприяє значно менший рівень моніторингу, зокрема з боку медіа, аніж на національному рівні. Прикладом корупції на місцевому рівні може слугувати встановлення так званих “неформальних податків”, які подекуди можуть фінансувати більшу частину витрат на місцевому рівні, аніж офіційні податки. Так, у Заїрі на місцевому рівні неформальні податки складають у вісім разів більшу частину місцевих бюджетів, аніж офіційні⁶¹.

- Децентралізація схильна продукувати конфлікт між національним та місцевим інтересом, тому що створює значно складнішу систему управління порівняно із централізованою державою. Впровадження політики, віднесеної до компетенції центральної влади на місцевому рівні завжди потребує узгодження інтересів обох сторін. За невдалого механізму досягнення такої згоди конфлікт інтересів може дестабілізувати систему управління⁶².

Не менш істотним ризиком політики децентралізації вважається імовірність політики незгоди у децентралізованих адміністративно-територіальних одиницях. Ця імовірність особливо посилюється у регіонах, в яких проживають національні чи релігійні меншини, що посилює імовірність сепаратизму та радикалізації. Проте, як зазначає політолог Іван Гомза, між

⁶⁰ Prud'homme R. The Dangers of Decentralization [Електронний ресурс] / Rémy Prud'homme // The World Bank Research Observer. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/3986582> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 211.

⁶¹ Там само. - с. 212.

⁶² Miller K. Advantages & Disadvantages of Local Government Decentralization [Електронний ресурс] / Keith Miller // Caribbean Conference on Local Government & Decentralization. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/5e82/ec8b21d7e3673ec1b195430a24743e748b62.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 13.

децентралізацією та потенціалом держави немає жодного зв'язку⁶³. Натомість, здатність держави контролювати політичні процеси, запобігати чи стримувати прояви політики незгоди більшою мірою пояснює теорія інфраструктурної влади Манна. За Манном, інфраструктурна влада - це «спроможність держав проникати в громадянське суспільство та впроваджувати політичні рішення логістичними методами»⁶⁴. Проте між децентралізацією влади та зменшенням такої спроможності не існує каузального зв'язку. Іншими словами, низький рівень інфраструктурної влади може спостерігатись як в централізованих, так і в децентралізованих режимах. Із цього ланцюга пояснень можна зробити наступний висновок: забезпечення високого рівня інфраструктурної влади є однією з необхідних передумов успішного здійснення політики децентралізації.

Варто зазначити, що не всі переваги та недоліки децентралізації можуть бути присутні у кожному її окремому випадку: в успішних кейсах превалюють переваги, а у невдалих - недоліки. Крім цього, успішність реформи децентралізації залежить від дизайну кожного окремого кейсу. Проте вищезазначені переваги та недоліки є найбільш типовими у світовому контексті.

Отже, із поняттям децентралізації пов'язані як позитивні, так і негативні наслідки для публічної політики та демократизації політичного режиму. Істотний вплив на перебіг децентралізації справило те, що тренд децентралізації виник як неоліберальна ідея, яка стверджувала необхідність зменшення контролю центральних органів виконавчої влади зокрема над економічними процесами та необхідністю передачі їх на місця. Проте, досвід проведення неоліберальної політики, а також децентралізації показав, що застосування універсального рецепту для всіх країн є неефективним. Так, залежно від конкретного випадку децентралізації влади, її вплив може бути

⁶³ Гомза І. А. Децентралізація, інфраструктурна влада та сепаратизм в авторитарних режимах / Гомза І. А. // Наукові записки НаУКМА. - 2015. - Т. 173 : Політичні науки. - С. 56.

⁶⁴ Там само.

як сприятливим, так і підливним. Успішна децентралізація підвищує ефективність врядування, а також відповідальність місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування перед громадянами. Крім того, успішно проведена політика децентралізації успішно запобігає або блокує спроби регіональних еліт підважити територіальну цілісність держави та її монополію на насилля. Невдало здійснена децентралізація підливає як економічну, так і політичну стабільність, а також забезпечення населення суспільними благами. Таким чином, не кожен тип децентралізації здатен стати сприятливим фактором демократизації політичного режиму. Так само, вплив певного типу децентралізації може істотно різнитись залежно від умов конкретного політичного режиму.

РОЗДІЛ 3. ЗВ'ЯЗОК МІЖ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНІСТЮ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ДЕМОКРАТИЧНІСТЮ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ У ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Для з'ясування істотності децентралізації як фактору демократизації політичного режиму потрібно дослідити, чи існує статистично значущий зв'язок між демократичністю політичного режиму та його децентралізованістю та яким є її характер (позитивний чи негативний). Також, важливо дослідити відмінності у значущості кореляції між різними типами режимів.

3.1. Методологія кількісного дослідження

Для кількісного дослідження було обрано коефіцієнт демократичності за версією Economist Intelligence Unit та індекс децентралізації дослідників Максима Іваніни та Анвара Шаха⁶⁵. Слід зазначити, що існують значні відмінності у наявності інформації щодо обох показників. Так, жодна організація, навіть Світовий банк, не здійснює щорічний аналіз рівня децентралізованості. Останнє подібне дослідження було здійснено у 2013 році, тому у цьому дослідженні буде використано рейтинг демократичності на 2013 рік.

Індекс децентралізованості

Критерії децентралізованості публічної влади відповідно до її компонентів:

Політична децентралізованість за цим рейтингом включає в себе наступні компоненти:

- Безпека існування органу місцевого самоврядування. Під цим критерієм мається на увазі те, наскільки легко орган державної влади

⁶⁵ Ivanyna M. How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization [Електронний ресурс] / M. Ivanyna, A. Shah // Economics. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economics-ejournal.org/economics/journalarticles/2014-3> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

може розпустити орган місцевого самоврядування. За максимального рівня децентралізованості влади існують запобіжники для такого розпуску, у той час як за максимальної централізованості такий орган може бути розпущено органом державної влади без будь-яких обмежень.

- **Виборність представницьких органів місцевого самоврядування.** Максимальний рівень децентралізованості передбачає обрання всього складу цього органу через прямі вибори, тоді як у випадку максимальної централізованості склад представницького органу повністю призначається або ж цей орган відсутній.

- **Виборність виконавчих органів місцевого самоврядування.**

- **Елементи прямої демократії.** Включає наявність процедури місцевого референдуму щодо найважливіших питань, рішення якого є обов'язковим до виконання та інших механізмів прямої демократії⁶⁶.

Адміністративна децентралізованість характеризується наступними критеріями:

- **Самостійність формування бюрократичного апарату органів місцевого самоврядування.**

- **Самостійність формування та впровадження політики працевлаштування населення одиниці місцевого самоврядування.**

Фіскальну децентралізованість було визначено за наступними критеріями:

- **Децентралізація витрат.** Визначається у відсотку витрат на місцеве самоврядування у державному бюджеті.

- **Ступінь залежності від грантів як джерела наповнення бюджету.**

- **Автономія збору податків.** У випадку максимальної децентралізованості орган місцевого самоврядування сам збирає податки, а також може встановлювати місцеві податки.

⁶⁶ Ivanyna M. How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization [Електронний ресурс] / М. Ivanyna, А. Shah // Economics. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economics-ejournal.org/economics/journalarticles/2014-3> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

- Безумовність та передбачуваність урядових трансфертів. Так, за максимальної децентралізованості влади принаймні половина обсягу трансфертів здійснюється безумовно, а сам обсяг вираховується за формулами. Максимально централізований політичний режим здійснює такі трансферти довільно, що може створювати несправедливу перевагу одних територіальних одиниць над іншими.
- Можливість отримувати позики. За децентралізованого управління регулювання отримання позик органами місцевого самоврядування є незначним. Натомість, у централізованій державі позики заборонені взагалі⁶⁷.

Індекс демократичності

Індекс демократії від The Economist Intelligence Unit включає наступні критерії: електоральні процеси та плюралізм, функціонування уряду, політична участь, демократичність політичної культури та громадянські свободи.

Електоральні процеси та плюралізм включають вільний та чесний характер виборів, загальне виборче право, безпечність виборчого процесу. Важливим також є умови для політичної конкуренції: рівні можливості ведення виборчих кампаній, прозорість фінансування політичних партій, легальність зміни політичного режиму тощо.

Критеріями ефективності *функціонування уряду* є дієвість системи стримувань і противаг, відсутність впливу збройних сил на політичний процес, суверенітет та контроль держави над власною територією, підзвітність та легітимність уряду у міжвиборчий період, поширеність корупції.

⁶⁷ Ivanyna M. How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization [Електронний ресурс] / М. Ivanyna, А. Shah // Economics. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economics-ejournal.org/economics/journalarticles/2014-3>.

Критерій *політичної участі* складають наступні характеристики: явка громадян на вибори, захист прав меншин, політична участь жінок, відсоток громадян, які є членами політичних партій та громадських організацій, зусилля державних акторів щодо посилення політичної участі.

Демократична політична культура включає суспільний консенсус, ставлення до приходу авторитарного лідера та військових до влади, рівень суспільної підтримки демократії, ставлення до відокремленості держави від церкви.

Громадянські свободи включають незалежність друкованих та онлайн-медіа, рівень захисту прав людини, рівність громадян перед законом тощо⁶⁸.

Індекс демократії від The Economist Intelligence Unit також має власну класифікацію типів політичних режимів, яка буде використана у цьому та наступному розділах.

Так, **демократія** - це політичний режим, який крім дотримання основних політичних прав характеризується також типом політичної культури, сприятливим для подальшого розвитку демократії, задовільним функціонуванням виконавчої влади, незалежністю медіа, функціонуванням системи стримувань та противаг, незалежністю судової системи.

Дефектні демократії характеризуються ефективним функціонуванням електорального аспекту демократії та дотриманням основних громадянських свобод. Проте, типовими проблемами дефектних демократій є неефективність врядування, брак низку компонентів громадянської політичної культури та низький рівень політичної участі.

У **гібридних режимах** виборчий процес не є повністю вільним та чесним, а вищезазначені проблеми дефектних демократій стосовно політичної

⁶⁸Democracy index 2013. Democracy in limbo [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://dataspace.princeton.edu/jspui/bitstream/88435/dsp01h702q8857/1/Democracy_Index_2013_WEB-2.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. – С.25-39.

культури та політичної участі проявляються значно більшою мірою. Також поширеними особливостями є тиск на опозиційних акторів та незалежні медіа, високий рівень корупції, нехтування принципом верховенства права, заполітизованість судової гілки влади.

Авторитарні режими характерні відсутністю політичного плюралізму, демократичні інститути є відсутніми або ж суто формальними, істотним є рівень політичних репресій⁶⁹.

Рангові кореляції за коефіцієнтом Пірсона

Коефіцієнт рангових кореляцій Пірсона буде використано для того, щоб визначити, чи існує статистично значущий зв'язок між рівнем децентралізованості політичного режиму та його демократичності. Іншими словами, буде досліджено, наскільки місця держав у рейтингу демократичності від Economist Intelligence Unit відповідають місцям у індексі децентралізованості Іваніни та Шаха.

В рамках підрахунку кореляцій за коефіцієнтом Пірсона, статистична значущість буде вимірюватись наступним чином:

- Менше ніж 0.2 - відсутність зв'язку.
- 0.2-0.3 – слабкий зв'язок.
- 0.3-0.4 - середній зв'язок.
- Понад 0.4 – сильний зв'язок.
- Від'ємний показник означає зворотній зв'язок.

Перевірка на різницю середніх (Independent Samples T-Test)

⁶⁹ Democracy index 2013. Democracy in limbo [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://dataspace.princeton.edu/jspui/bitstream/88435/dsp01h702q8857/1/Democracy_Index_2013_WEB-2.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. – С.27-28.

Незалежний Т-тест на різницю середніх було здійснено з метою визначення статистичної значущості відмінностей у рівні децентралізованості публічної влади в різних типах політичних режимів. Для цього було обраховано середнє значення децентралізованості та її компонентів (фіскальної, політичної та адміністративної) та порівняно її між різними типами політичних режимів.

Різниця середніх є статистично значущою, якщо двостороння значущість є меншою, аніж 0.05.

3.2. Результати кількісного дослідження

Отже, існують статистично значущі відмінності між рівнями децентралізованості більшості типів політичних режимів. Найбільшими є ці відмінності між рівнем децентралізованості демократії та інших типів режимів (див. Табл. 38, 40, 42). Примітно, що різниця середніх між рівнем децентралізованості гібридних та авторитарних режимів не є статистично значущою (див. Табл. 46). Також, не є статистично значущою різниця між рівнем децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів (див. Табл. 44). Оскільки різниця між рівнем децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів, а також гібридних та авторитарних режимів не є статистично значущою, можна припустити, що при трансформації гібридного режиму у дефектну демократію або авторитарного режиму у гібридний децентралізація публічної влади найчастіше не є ключовим фактором цього процесу. Натомість, до таких змін призводять реформи у інших сферах політики, як-от виборчий процес, забезпечення прав людини тощо.

Стосовно різниці середніх окремих структурних елементів децентралізованості публічної влади, то відхилення є незначними. Серед цих

відмінностей варто відзначити те, що хоча відмінність між рівнем децентралізованості гібридних та авторитарних режимів не є статистично значущою, статистично значущими є відмінності у рівні фіскальної та адміністративної децентралізованості (див. Табл. 24, 36). Гіпотетично, саме реформи, спрямовані на фіскальну та адміністративну децентралізацію здатні спричинити трансформацію авторитарного режиму у гібридний, тоді як політична децентралізація не має вирішального ефекту.

Результати Т-тесту на різницю середніх варто розглядати у зв'язку із результатами дослідження рангових кореляцій, оскільки це дослідження доповнює його результати. Так, існує середній зв'язок між місцем демократичного політичного режиму у рейтингу демократичності та рейтингу децентралізованості (див. Табл. 1). Стосовно дефектних демократій цей зв'язок є слабким, проте статистично значущим (див. Табл. 2), тоді як цей зв'язок серед авторитарних режимів перебуває поза межами статистичної значущості (див. Табл. 4). Найсильнішим є цей зв'язок серед гібридних режимів (див. Табл. 3) Відповідно, можна зробити висновок, що централізованість публічної влади не є характерною рисою усіх авторитарних режимів.

РОЗДІЛ. 4. КЕЙС-СТАДІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У РІЗНИХ ТИПАХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

4.1. Децентралізація публічної влади в демократичних політичних режимах

Іспанія

Причини

Децентралізації передував тривалий період максимальної централізованості за правління авторитарного режиму Франсиско Франко. Проте, централізованість не відповідала гетерогенності етнічного складу населення Іспанії. Проте, одразу після смерті Франко почались демократичні трансформації, першим етапом якої стали вибори у 1977 році. Наступного року була прийнята конституція, яка окреслила особливості децентралізованого характеру публічної влади в Іспанії. Одним із питань, які повинна була вирішити конституція – це загалодження конфлікту між двома підходами до майбутнього Іспанії: як гомогенної централізованої чи гетерогенної децентралізованої держави⁷⁰.

Перебіг та особливості реформи

Конституція 1978 року поділяла Іспанію на регіони, кожен з яких отримав право на широку автономію у вирішенні справ, не віднесених конституцією до компетенції центрального рівня публічної влади. Регіони в Іспанії мають подвійний інституційний характер: будучи органами місцевого самоврядування, вони очолюються призначеним центральним урядом

⁷⁰ Moreno L. Decentralization in Spain [Електронний ресурс] / Luis Moreno // Regional Studies. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/ipp/wpaper/dt-0115.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. – С.399-400.

губернатором, а представництво здійснюється обраними радами провінцій. Важливо, що місцеві жителі могли самі брати участь у визначенні рівня автономності своєї провінції від центрального уряду⁷¹.

Починаючи з 1981 року в Іспанії постійно триває процес перерозподілу бюджету із центрального на регіональний рівні. Так, з 1981 до 2004 року відсоток бюджетних витрат на регіональному рівні зріс з 3-х до 30-ти відсотків. Той факт, що зростання витрат найнижчого рівня місцевого самоврядування було порівняно незначним (з 9-ти до 13-ти відсотків), свідчить про те, що найнижчий рівень самоврядування далеко не був пріоритетом політики децентралізації в Іспанії, на відміну від Польщі та Норвегії⁷².

Результати

Акцент політики децентралізації на регіональному рівні дав можливість каналювати сепаратистські настрої. Найбільшою мірою це вдалось в Країні Басків, де надання регіону широкої автономії стало одним із факторів зменшення впливу сепаратистських настроїв. Значно меншою мірою це вдається в Каталонії, проте, імовірно, саме надання Каталонії широкої автономії наразі є тим фактором, який запобіг цілковитому відокремленню цього регіону. Важливим показником у цьому контексті є формування подвійних ідентичностей у представників етнічних меншин. Так, 57% басків мають подвійну ідентичність (етнічну баскську та національну іспанську), тоді як лише 27% ідентифікують себе виключно як баски. Процес децентралізації в Іспанії також заручився значною підтримкою населення; у 1996 році створення автономій підтримувало 67% іспанців. Крім того,

⁷¹ Там само. – С. 400.

⁷² Moreno L. Decentralization in Spain [Електронний ресурс] / Luis Moreno // Regional Studies. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: [ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/ipp/wpaper/dt-0115.pdf](http://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/ipp/wpaper/dt-0115.pdf) (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. – С. 404.

децентралізація дала можливість зменшити економічні нерівності між регіонами⁷³.

Таким чином, дизайн політики децентралізації в Іспанії став сприятливим і для політичної стабільності країни (попри це, проблему сепаратизму в Каталонії досі не врегульовано), і для оптимізації економічного розвитку, і для демократизації політичного режиму. Надання регіонам можливості отримати автономію стало важливим кроком у питанні захисту прав меншин та активізації політичної участі їх представників.

Норвегія

Причини

Історія децентралізації публічної влади в Норвегії має особливий характер, оскільки перші кроки в контексті децентралізації було здійснено ще у 1837 році, коли було прийнято закон про місцеве самоврядування. Відтоді місцеве самоврядування в Норвегії мало подвійні функції. З одного боку, воно було політичним інститутом, органи якого обирались шляхом прямих виборів та який мав вирішальні повноваження у прийнятті рішень на місцевому рівні. З іншого боку, органи місцевого самоврядування мали адміністративний характер, тобто відповідали за виконання рішень центральних органів виконавчої влади на місцевому рівні. Після цієї реформи ідея того, що політика на місцевому рівні повинна принаймні певною мірою контролюватись місцевими жителями поступово отримувала дедалі більшу

⁷³ Moreno L. Decentralization in Spain [Електронний ресурс] / Luis Moreno // Regional Studies. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: [ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/ipp/wpaper/dt-0115.pdf](http://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/ipp/wpaper/dt-0115.pdf) (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. - С. 400-401, 406.

підтримку, що спричинило наступні кроки в напрямку децентралізації публічної влади⁷⁴.

Перебіг та особливості реформи

Після 1945 року повноваження місцевого самоврядування в Норвегії розширилися до надання усього спектру публічних послуг. Крім цього, місцеве самоврядування отримало право визначати для себе й інші повноваження, які прямо не віднесені до компетенції центрального рівня публічної влади. Таке зростання повноважень спричинило і зростання витрат на місцевому рівні, яке наразі сягає близько 60%. Порівняно нещодавньою реформою стали зміни у джерелах фінансування органів місцевого самоврядування. У 1992 році муніципалітети та округи отримали право встановлювати власні ставки податків. Фіскальні процедури також стали здійснюватися на місцевому рівні. Це дозволило органам місцевого самоврядування позбутись залежності від фінансових трансфертів із центрального рівня, а також модифікувати витратну частину бюджетів відповідно до місцевих потреб. Крім того, 75% державних службовців наразі працюють саме на місцевому рівні. Вся територія країни поділена на 435 муніципалітетів та 19 округів, що є порівняно великою кількістю для країни з населенням близько 4-х мільйонів жителів⁷⁵.

Результати

Реформа місцевого самоврядування в Норвегії, здійснена між 1945 та 1992 роками, стала наступним етапом демократизації політичного режиму. Однією

⁷⁴ Pettersen P. Participation in Local Politics in Norway: Some Do, Some Don't; Some Will, Some Won't [Електронний ресурс] / P. Pettersen, L. Rose // Springer. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/586511> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. – С. 53.

⁷⁵ Там само. – С. 54.

із причин успішності реформи був демократичний характер політичного режиму загалом, що сприяло подальшій демократизації шляхом децентралізації. Збільшення повноважень та автономізація місцевого самоврядування стали сприятливими факторами для активізації політичної участі. Особливістю Норвегії є те, що найвищі показники політичної участі були помітними саме у муніципалітетах меншого розміру. Крім того, політична участь у Норвегії має досить егалітарний характер, оскільки на її інтенсивність не впливає рівень доходів та освіти різних категорій громадян⁷⁶.

4.2. Децентралізація публічної влади в дефектних демократіях

Польща

Причини

Децентралізація публічної влади в Польщі була частиною глибших демократичних трансформацій після 1989 року. Так, впродовж перших років після колапсу комуністичного авторитарного режиму було відновлено багатопартійну систему, приватизовано більшість державних підприємств, вдосконалено плюралізм в медіа, створено умови для розвитку громадянського суспільства (станом на 1996 рік у Польщі існувало 80 тисяч громадських організацій, членами яких було близько 4-х мільйонів громадян). Однією з найголовніших мотивацій до початку реформи були запит громадянського суспільства та політична воля правлячої еліти відійти від принципу демократичного централізму комуністичного періоду, відповідно до якого місцеві політики призначались на центральному рівні, що призводило до втрати у громадян інтересу до політики та політичного

⁷⁶ Pettersen P. Participation in Local Politics in Norway: Some Do, Some Don't; Some Will, Some Won't [Електронний ресурс] / P. Pettersen, L. Rose // Springer. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/586511> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 84.

відчуження. Крім того, децентралізація публічної влади була бажаним кроком в контексті євроінтеграційних процесів⁷⁷.

Перебіг та особливості реформи

Місцеве самоврядування в Польщі було поділене на гміни (аналог громади в Україні), повіти (райони) та воєводства (області)⁷⁸. Подібно до перебігу реформи в Україні, рівні місцевого самоврядування реформували не одночасно, а поступово. Так, у 1990 році було створено гміни як базовий рівень місцевого самоврядування та райони, які спочатку були не органами місцевого самоврядування, а місцевими органами виконавчої влади⁷⁹. Повне завершення адміністративно-територіальної реформи відбулось у 1997 році із прийняттям закону про місцеве самоврядування, яке запровадило третій рівень місцевого самоврядування – воєводства. На кожному з цих рівнів керівництво формувалось шляхом прямих виборів, що є характерною ознакою політичної децентралізації. Перші вибори до цих органів у 1999 році викликали найбільшу явку виборців за весь період посткомуністичної Польщі – 45% до рад воєводств та 48% до рад повітів, що свідчить про активізацію політичної участі завдяки децентралізації публічної влади⁸⁰.

Слід зазначити, що на найнижчий рівень самоврядування (рівень гмін) передались значні повноваження і, разом з тим, фінансування. Зокрема, гміни повинні опікуватись дитячими садками, початковими школами, інфраструктурою гміни, зокрема транспортною. У свою чергу, повіти займаються лікарнями, середніми школами, екстреними службами,

⁷⁷ Kaldor M. Democratization in Central and East European Countries [Електронний ресурс] / M. Kaldor, I. Vejvoda // International Affairs. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/2623550>. – С. 78.

⁷⁸ Yoder J. Decentralisation and regionalisation after communism: administrative and territorial reform in Poland and the Czech Republic / Jennifer Yoder. // Europe-Asia Studies. – 2003. – №2. – С.266–267.

⁷⁹ Там само. – с.271.

⁸⁰ Там само. – с. 273.

боротьбою із стихійними лихами. Нарешті, завданнями воєводств є розробка регіональної економічної політики, зокрема, сприяння розвитку бізнесу, розвиток вищої освіти та спеціалізованої медицини⁸¹.

Фіскальний елемент децентралізації в Польщі також розвивався поступово. Так, оскільки спочатку органи місцевого самоврядування, зокрема гміни, мали недостатню фінансову спроможність, їхнє існування та виконання ними адміністративних функцій передусім забезпечувалось трансфертами з державного бюджету. Сума трансфертів визначалась відповідно до фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, що дозволяло зменшувати нерівності між громадами та знижувати кількість фінансово неспроможних громад. Станом на 2006 рік, витрати місцевого самоврядування склали 53.9% витрат місцевих бюджетів, 42.4% з яких витрачається на рівні гмін – найнижчому рівні ієрархії місцевого самоврядування⁸². Таким чином, для Польщі не є характерною регіоналізація публічної влади, оскільки райони та регіони оперують незначними фінансовими ресурсами порівняно з гмінами.

Результати

Отже, реформа місцевого самоврядування, спрямована на децентралізацію публічної влади в Польщі стала успішною через синергетичний ефект декількох причин. По-перше, політична воля політичної еліти в Польщі дала можливість одночасно із політикою децентралізації провести низку інших реформ, які теж мали позитивний вплив на демократизацію політичного режиму та підсилили успішні результати реформи місцевого

⁸¹ Там само.

⁸² Otola I. Decentralization processes of local government sector in Poland [Електронний ресурс] / Iwona Otola // Czestochowa University of Technology. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan045237.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. – С.9.

самоврядування. По-друге, сам дизайн реформи виявився сприятливим і для економічного розвитку регіонів та громад, і для активізації політичної участі громадян. По-третє, децентралізація стала допоміжним фактором європейської інтеграції Польщі. Саме ця констеляція факторів зробила можливим початок у 1990 році та успішне завершення у 1998 році процесу децентралізації публічної влади в країні, яка ще у 1989 році була авторитарним режимом. Проте, недостатня стабільність демократичних інститутів не дозволяє Польщі трансформуватись із дефектної демократії у демократичний політичний режим.

Франція

Причини

Децентралізація публічної влади у Франції розпочалась через поєднання зовнішньо- та внутрішньополітичних факторів. Стосовно зовнішніх факторів, то ще з 1960-х років Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) стала розглядати децентралізацію як ефективний інструмент модернізації політичних систем країн. На початку здійснення реформи цю риторику було використано її ініціаторами. Крім того, у 80-х роках у Європейському економічному співтоваристві сформувався підхід, відповідно до якого розвиток регіонального рівня публічної влади в країнах-членах, а також пошук балансу між центральним та місцевим рівнями можуть виправити нерівності між адміністративно-територіальними одиницями. Стосовно внутрішньополітичних причин, то децентралізаційні ініціативи почали з'являтися у Франції з початку 60-х років ХХ ст. Так, у 1968 Шарль де Голль виступив з ініціативою надання більших повноважень органам місцевого самоврядування, проте його пропозиція була відхилена за результатами всенародного референдуму. Обмеженим стартом реформи стало запровадження у 1972 році регіонального рівня державної влади, тобто

відбувся процес деконцентрації вкрай централізованої системи виконавчої влади у Франції. Проте основні процеси в рамках реформи розпочались лише після перемоги Франсуа Міттерана на президентських виборах у 1981 році⁸³.

Перебіг та особливості реформи

Найважливішим елементом реформи став її політичний аспект. Так, було змінено роль префектів, які були представниками державної влади на рівні регіонів. Префекти втратили повноту виконавчої влади, а їхні функції стали виконувати обрані керівники органів місцевого самоврядування⁸⁴. Роль префектів звелась головним чином до контрольних функцій. Крім того, органам місцевого самоврядування було надано більші фінансові ресурси для реалізації нових повноважень. Проте, істотною проблемою базового рівня місцевого самоврядування у Франції – муніципалітетів – був їхній невеликий розмір і, як наслідок, фінансова неспроможність виконувати власні повноваження. На 1994 рік кількість муніципалітетів у Франції становила майже половину від загальної кількості муніципалітетів в Європі: 36800 з 69700⁸⁵.

Крім того, проблемою місцевого самоврядування Франції стала відсутність чіткої ієрархії між рівнями самоврядування та, як наслідок, належного контролю органів вищого рівня за виконанням повноважень органами нижчого рівня⁸⁶. Таким чином, конкуренція між органами місцевого самоврядування відбувалась в недостатньо регульованому правовому полі. Такий формат конкуренції призвів до того, що органи

⁸³ De Montricher N. Decentralization in France [Електронний ресурс] / Nicole De Montricher // Governance: An International Journal of Policy and Administration. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-0491.1995.tb00217.x> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 407.

⁸⁴ Там само. – С. 409.

⁸⁵ Там само. - С. 410.

⁸⁶ Там само. – С. 411.

місцевого самоврядування не створювали належного конкурентного балансу органам державної влади. Створений у 1972 році рівень регіонів (26 на всій території країни) ефективно використовується центральним рівнем виконавчої влади для ухвалення та імплементації власного політичного курсу. Комунікація із 26-ма регіонами є значно простішою, аніж із 36800-ма муніципалітетами. Негативним чинником є можливість поєднання однією особою виборної посади на місцевому та на центральному рівнях, що призводить до надмірної політизації місцевих проблем⁸⁷.

Важливою особливістю реформованої публічної влади у Франції є часте використання неформальних практик, не передбачених законодавством. Нечіткість повноважень префектів призводить до того, що і представники національного, і місцевого рівня уникають їх участі у вирішенні більшості проблем⁸⁸. Більше того, і на національному, і на місцевому рівні нерідко ігнорується законодавчо визначений розподіл функцій з метою їх розширення та задоволення інтересів свого рівня ієрархії. З іншого боку, така невизначеність на законодавчому рівні нерідко спонукає кооперацію між органами місцевого самоврядування на одному рівні⁸⁹.

Результати

Таким чином, політика децентралізації публічної влади у Франції спричинила доволі неоднозначні результати. З одного боку, органи місцевого самоврядування отримали значно більше повноважень та фінансових ресурсів для їх реалізації, а інститут призначень був замінений інститутом виборності органів місцевого самоврядування. З іншого боку,

⁸⁷ Там само. – С. 411-412.

⁸⁸ Там само. – С. 413.

⁸⁹ De Montricher N. Decentralization in France [Електронний ресурс] / Nicole De Montricher // Governance: An International Journal of Policy and Administration. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-0491.1995.tb00217.x> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 413-414.

неврегульованість чималої кількості питань викликає потребу у подальшому реформуванні. Так, невеликі розміри муніципалітетів, нерегульованість повноважень префектів, відсутність чіткого розподілу повноважень між різними рівнями ієрархії, можливість обіймати і національні, і місцеві виборні посади однією особою є тими факторами, які роблять реформу, спрямовану на децентралізацію публічної влади у Франції, значною мірою недосконалою. За таких умов, не відбулось належного посилення спроможності муніципалітетів, що сповільнило процес активізації політичної участі. Недосконалість реформи місцевих органів публічної влади стала одним із факторів обмеженого характеру демократизації Франції та однією з причин того, що Франція наразі є дефектною демократією.

4.3. Децентралізація публічної влади в гібридних режимах

Болівія

Причини

Початку процесу децентралізації в Болівії передувало існування вкрай централізованого режиму. Публічна влада перебувала під контролем президента та правлячої Націоналістичної революційної партії, включаючи і контроль за органами місцевого самоврядування⁹⁰. В таких умовах, початок реформи, спрямованої на децентралізацію, виглядав експериментальним кроком.

Перебіг та особливості реформи

У 1994 році було прийнято Закон про народну участь, який започаткував процес реформування. У рамках фіскальної децентралізації, відсоток

⁹⁰ Faguet J. Does decentralization increase responsiveness to local needs? Evidence from Bolivia [Електронний ресурс] / Jean-Paul Faguet // Journal of public economics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.lse.ac.uk/477/1/WP-2516.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. - С. 3.

податків, які залишались на місцевому рівні, збільшився з 10 до 20%. Попри збільшення ресурсів місцевого самоврядування вдвічі, цей показник є невеликим порівняно із більш демократичними режимами. Управління всією місцевою інфраструктурою (лікарні, школи, дороги, іригаційні системи тощо) було передано на місцевий рівень разом із зобов'язанням підтримувати інфраструктуру та інвестувати у її розвиток. Також, було збільшено кількість муніципалітетів на 64%, тобто до 311 муніципальних одиниць. Муніципалітетам також були передані повноваження управління прилеглими до них територіями, включаючи передмістя та прилеглі села. Унікальною інновацією реформи місцевого самоврядування в Болівії стало створення Комітетів контролю, які виконували функції верхньої палати у місцевих радах. Вони склались із представників громадянського суспільства, до повноважень яких належала зупинка трансфертів із центрального рівня на місцевий у разі їх нецільового використання. Важливо, що центральний рівень не вирішував подібні конфлікти, а очікував, поки Комітети контролю та муніципалітети досягнуть компромісу⁹¹.

Результати

Реформа, спрямована на децентралізацію публічної влади відбувалась за активної участі громадських організацій, які здійснювали експертну та адвокаційну підтримку. Проте, у 1999 році, у якому відбувались муніципальні вибори, громадські організації були тими акторами, які протестували проти незадовільних результатів реформи. Зокрема, істотною проблемою стало нераціональне використання фінансових ресурсів та політична корупція. Крім того, низький рівень політичної конкуренції знижував бажання громадянського суспільства впливати на політичний

⁹¹ Faguet J. Does decentralization increase responsiveness to local needs? Evidence from Bolivia [Електронний ресурс] / Jean-Paul Faguet // Journal of public economics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.lse.ac.uk/477/1/WP-2516.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. - С. 4.

процес шляхом участі у виборах. Натомість, громадські організації все частіше долучались до політики незгоди, зокрема, протестуючи проти нездатності муніципалітетів забезпечити населення базовими благами⁹².

Таким чином, результати політики децентралізації уряду Болівії забезпечили високий рівень політичної участі. Проте ця участь мала характер політики незгоди проти незадовільних результатів муніципального управління. Оскільки політична корупція та неефективне використання фінансових ресурсів не були подолані на центральному рівні, здійснення реформи, спрямованої на децентралізацію публічної влади призвело до негативного впливу цих чинників і на місцевому рівні.

Україна

Децентралізація публічної влади в Україні суттєво відрізняється від інших кейсів, розглянутих у цьому розділі, оскільки реформа, спрямована на децентралізацію ще не завершена, тому не може бути оцінений її вплив на демократизацію політичного режиму. Проте є можливим розкрити основні особливості, переваги та недоліки реформи місцевого самоврядування в Україні, оцінити їх демократичність та спрогнозувати, наскільки ця реформа може вплинути на демократичність політичного режиму загалом.

За період з 1991 до 2014 року місцеве самоврядування в Україні накопичило низку проблем, які покликана вирішити реформа децентралізації. Серед них коаліція громадських організацій «Реанімаційний пакет реформ» виокремила наступні: «залежність територій від центру; інфраструктурна й фінансова слабкість громад; деградація сільської місцевості; високий рівень

⁹² Boulding C. NGOs and Political Participation in Weak Democracies: Subnational Evidence on Protest and Voter Turnout from Bolivia [Електронний ресурс] / Carew E. Boulding // The Journal of Politics. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/10.1017/s0022381609990922>. (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.. – С. 461.

дотаційності громад; низький рівень інвестиційної привабливості територій тощо»⁹³.

Важливо також згадати і політичні передумови до децентралізації публічної влади. Так, агресія Росії після Революції Гідності викликала гостру проблему інтеграції регіонів з виразними сепаратистськими настроями. У цих умовах децентралізація була альтернативою федералізації країни, яка підтримувалась Російською Федерацією та проросійськими політиками всередині України. Реформа, спрямована на децентралізацію публічної влади розпочалась із базового рівня - рівня територіальних громад, а реформування районного та обласного рівнів державної влади мало стати наступним етапом⁹⁴.

Станом на 2018 рік, процес децентралізації в Україні спричинив низку позитивних наслідків. Так, наразі завершили процес об'єднання 731 територіальних громад⁹⁵. ОТГ отримали значні фінансові ресурси для реалізації наданих їм повноважень. Так, за період з 2014 до 2017 року місцеві бюджети зросли з 68,6 до 192 млрд. грн. Крім того, частка місцевих бюджетів у державному бюджеті зросла з 45,6% до 51,2 %⁹⁶. Це стало можливим через перерозподіл збору та використання податкових надходжень в рамках фіскальної децентралізації. Основними податками, які наповнюють місцеві бюджети (міст обласного значення, районів, об'єднаних територіальних громад) стали: 60% ПДФО (податку на доходи фізичних

⁹³ Міський В. Реформи під мікроскопом (станом на квітень 2017 р.) [Електронний ресурс] / Вадим Міський // Центр демократії та верховенства права. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Reformy-pid-mikroskopom.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. - С. 33.

⁹⁴ Федералізація і децентралізація влади не мають нічого спільного між собою [Електронний ресурс] // Децентралізація дає можливість. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://decentralization.gov.ua/news/40> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

⁹⁵ Об'єднання громад [Електронний ресурс] // Децентралізація дає можливість. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://decentralization.gov.ua/gromada> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

⁹⁶ Там само.

осіб), 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів, 100% єдиного податку, 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт), 100% плати за землю, 100% податку на прибуток підприємств комунальної власності, 100% плати за надання адміністративних послуг та 25% екологічного податку⁹⁷.

Крім фіскального аспекту, важливим елементом реформи місцевого самоврядування є її політичний компонент. Так, було зведено нанівець залежність органів місцевого самоврядування від місцевих органів виконавчої у сфері ухвалення політичних рішень. Крім того, реформа місцевого самоврядування поєднується із адміністративно-територіальною реформою, оскільки ОТГ стали новими адміністративно-територіальними одиницями після об'єднання сільських, селищних та міських рад⁹⁸.

Попри численні успіхи реформи, залишаються невирішеними чимало проблем. Зокрема:

- Реформування об'єднаних територіальних громад відбувається без одночасного реформування районного рівня виконавчої влади. Повноваження цих рівнів ієрархії мають бути чітко розмежовані, в іншому разі районний рівень має бути ліквідовано.
- Складність адміністрування, неефективність формул встановлення місцевих податків і зборів.
- Зменшено державну підтримку об'єднаних територіальних громад.
- Перекладання на місцеві бюджети додаткових видатків на фінансування делегованих повноважень⁹⁹.

⁹⁷ Міський В. Реформи під мікроскопом (станом на квітень 2017 р.) [Електронний ресурс] / Вадим Міський // Центр демократії та верховенства права. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Reformy-pid-mikroskopom.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. - С. 40.

⁹⁸ Там само. – С. 33-34.

⁹⁹ Там само. - С. 34-36.

Попри значні фінансово-економічні та інфраструктурні результати реформи місцевого самоврядування, відкритим залишається питання впливу реформи на процес демократизації. У 2016 році фонд “Демократичні ініціативи” провів опитування експертів та громадян стосовно задоволеністю перебігом та результатами реформи місцевого самоврядування, яке показало досить суперечливі результати. Так, лише 14.7% громадян задоволені тим, наскільки вони можуть впливати на рішення місцевої влади¹⁰⁰. 31.5% громадян готові брати участь в управлінні своїм містом/селищем, якщо відбудеться розширення повноважень органів місцевого самоврядування. З іншого боку, 35.3% населення не готові долучатись до жодної з форм політичної участі. Лише 16.2% громадян відчували зміни на краще стосовно витрат місцевих бюджетів після збільшення їх фінансової спроможності¹⁰¹. Таким чином, попри певні позитивні тенденції, як-от істотний відсоток громадян, готових брати участь у формуванні місцевої політики у разі збільшення повноважень, інші результати говорять про доволі обмежений вплив реформи на посилення мотивації та спроможності громадян впливати на місцеву політику у міжвиборчий період. Крім того, реформа, спрямована на децентралізацію публічної влади не змогла справити помітного впливу на демократизацію політичного режиму України, починаючи із старту реформи у 2014 році. Так, з 2014 до 2017 року бал України в індексі демократичності від The Economist Intelligence Unit зріс лише з 5.42 до 5.7 балів, причому з 2015 року цей бал залишається практично сталим¹⁰².

¹⁰⁰ Децентралізація: результати, виклики і перспективи. Проміжний звіт. [Електронний ресурс] // Фонд "Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва". – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/1224810616584ead699418f2.86217715.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. - С. 10.

¹⁰¹ Там само. - С. 8.

¹⁰² Democracy Index 2017. Free speech under attack [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. - С. 14.

Можна зробити висновок, що на цьому етапі розвитку політичного режиму в Україні децентралізація публічної влади не здатна стати фактором глибокої демократизації політичного режиму. Для глибокої демократизації децентралізація повинна відбуватись у поєднанні із такими сферами політики як виборча система, антикорупційна діяльність, досягнення незалежності судової гілки влади тощо. Проте, успішне завершення реформи здатне істотно вплинути на такі критерії демократичності, як політична культура та політична участь, а також ефективність функціонування уряду. Для цього необхідно розвивати та поширювати механізми партисипаторної демократії, зокрема громадські бюджети участі, деліберативні опитування, повернути у правове поле та належним чином врегулювати інститут місцевого референдуму. За умов відсутності суттєвих трансформацій у інших сферах публічної влади, істотний вплив реформи, спрямованої на децентралізацію влади можна буде простежити лише у довгостроковій перспективі. Проте, необхідно підкреслити, що реформа місцевого самоврядування в Україні покращує передумови для демократизації політичного режиму.

4.4. Децентралізація публічної влади в авторитарних режимах

Китай

Причини

Причиною початку процесу децентралізації публічної влади в Китаї стали передусім економічні фактори, як внутрішні, так і зовнішні. Іншою причиною була потреба подолати кризу легітимності центрального уряду на місцевому рівні¹⁰³.

¹⁰³ Wang X. Village Elections and the Prospect of Rural Politics Studies in China [Електронний ресурс] / Xinsong Wang // Fudan University. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs40647-015-0110-y> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 183.

Перебіг та особливості реформи

Децентралізація публічної влади в Китаї розпочалась після з'їзду Комуністичної партії у 1978 році¹⁰⁴. Процес децентралізації влади в Китаї було зосереджено передусім на її фінансовому компоненті. Так, після здійснення реформи 54.9% бюджетних витрат стали здійснюватися на субнаціональному та місцевому рівнях¹⁰⁵. Проте, такий високий рівень витрат поза центральним рівнем не свідчить про високий рівень фінансової децентралізованості, оскільки органи місцевого самоврядування не мали достатнього рівня автономності аби цілком самостійно вирішувати питання щодо витрат цих коштів. Зокрема, високий рівень контролю над органами місцевого самоврядування зберігала Комуністична партія Китаю¹⁰⁶. Це стало можливим через те, що децентралізація публічної влади відбувалась паралельно із децентралізацією управління партійного апарату. Саме тому, перебільшенням є вважати, що зростання фінансової спроможності органів місцевого самоврядування спричинило збільшення їхньої політичної автономності. Показовим моментом є також фінансова рецентралізація Китаю у 1993-1994 роках. Вона була викликана тим, що надмірне покладання на органи місцевого самоврядування адміністрування податків призвело до втрати податкових надходжень та зростання дефіциту державного бюджету¹⁰⁷. З іншого боку, зростання політичної участі, політики незгоди та радикалізації не були причинами рецентралізації. Політика рецентралізації не зменшила ступінь автономії витрат, оскільки такої автономії не існувало і раніше. Фактично, зміни у відсотках бюджетних коштів, витрачених на місцевому, а не на центральному рівнях жодним чином не впливають на

¹⁰⁴ Landry P. *Decentralized Authoritarianism in China* / Pierre R. Landry. – New York: Cambridge University Press, 2008. – С. 4.

¹⁰⁵ Там само. - С. 6.

¹⁰⁶ Там само. - С. 258.

¹⁰⁷ Там само. – С. 14.

автономність місцевого самоврядування, якщо органи місцевого самоврядування не мають незалежності щодо визначення того, на що саме будуть витрачені кошти.

Порівняно нещодавньою новацією, спрямованою на політичну децентралізацію стало запровадження прямих виборів у сільській місцевості у 2005 році. Примітно, що основний документ, у якому було зазначені причини, основні процедурні елементи та очікувані результати впровадження прямих виборів, мав назву «Біла книга політичної демократії»¹⁰⁸. Разом із запровадженням інституту виборів було застосовано і механізми деліберативної демократії, зокрема через створення сільських рад деліберації¹⁰⁹, на яких обговорювались питання витрат та доходів місцевих бюджетів¹¹⁰. Попри значну активізацію політичної участі на низовому рівні, відсутність політичної конкуренції досі перешкоджає можливості глибинної демократизації. Так, за результатами виборів у сільській місцевості переможцями зазвичай стають або члени Комуністичної партії, або лояльні до неї представники. Таким чином, прямі вибори на сільському рівні виконують функцію каналювання незгоди та прагнення реалізації потреби у політичній участі. Таке каналювання шляхом запровадження демократичних елементів на місцевому рівні посилює політичну легітимність Комуністичної партії та системи публічної влади загалом. Понад те, впровадження цих демократичних елементів мало цілком контрольований характер. Іншими словами, було здійснено певні кроки, спрямовані на вкрай обмежену демократизацію політичного режиму, проте їх метою була не подальша демократизація, а пристосування до нових суспільно-політичних умов з метою консервації режиму. Саме тому, неможливим є подальше

¹⁰⁸ Англ. "White Paper on Political Democracy". Переклад - мій.

¹⁰⁹ Англ. "Village deliberation councils". Переклад - мій.

¹¹⁰ Wang X. Village Elections and the Prospect of Rural Politics Studies in China [Електронний ресурс] / Xinsong Wang // Fudan University. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs40647-015-0110-y> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 186.

поширення механізму прямих виборів на вищі щаблі ієрархії, якщо це загрожуватиме монополії Комуністичної партії на публічну владу.

Результати

Децентралізація публічної влади в Китаї виконала свої функції у економічній сфері та сфері оптимізації публічного адміністрування. Так, було стимульовано конкуренцію між адміністративно-територіальними одиницями місцевого самоврядування, а також передано низку адміністративних процесів та послуг на місцевий рівень, що значно знизило навантаження на центральні органи виконавчої влади. Разом з тим, Комуністичній партії вдалось втримати контроль над процесами відбору, призначення та зміщення керівного складу та бюрократичного апарату органів місцевого самоврядування. Таким чином, політичній еліті Китаю вдалось зберегти політичну стабільність режиму та контроль з боку центральних органів виконавчої влади навіть після передачі значних фінансових ресурсів на місцевий рівень. Так, при обранні чи призначенні до органів місцевого самоврядування лояльність до партії має значно більше значення, аніж професійна компетентність¹¹¹.

Єдиною тенденцією, яка може вплинути на результат децентралізації в Китаї в контексті демократизації, є зменшення зв'язку між економічною та політичною владою через зростання приватного сектору в економіці. Це призводить до того, що Комуністична партія втрачає конкуренцію в боротьбі за найперспективніших представників молоді, які дедалі більше віддають перевагу самореалізації в приватному секторі¹¹². Попри це, Комуністична партія не втрачає власної легітимності, а реформа, спрямована на

¹¹¹ Landry P. *Decentralized Authoritarianism in China* / Pierre R. Landry. – New York: Cambridge University Press, 2008. – С. 260.

¹¹² Там само. - С. 262-263

децентралізацію публічної влади лише посприяла її збереженню, оскільки збільшила компетентність представників Комуністичної партії на місцевому рівні¹¹³. У свою чергу, тенденція щодо розриву зв'язку між економічною та політичною владою може дати результати в контексті децентралізації лише у довгостроковій перспективі, після втрати Комуністичною партією монополії на публічну владу та появи політичної конкуренції.

Уганда

Причини

Процес децентралізації публічної в Уганді має схожі особливості із децентралізацією в Китаї, оскільки саме процес децентралізації допоміг зберегти стабільність чинного політичного режиму. Проте, значно відрізнялись внутрішні та зовнішні передумови цього процесу. Уряд Національного руху опору, який здобув владу у 1986 році та декларував бажання демократизації політичного режиму, був істотно залежним від міжнародних донорів¹¹⁴. Для отримання коштів Уганді необхідно було виконати програму структурної перебудови – переходу до неоліберальних засад політики.

Одним із аспектів структурної перебудови стала децентралізація публічної влади, яка була істотно підтримана міжнародними донорами. Курс на децентралізацію став протилежністю до вкрай централізованого управління за часів військового режиму Іді Аміна в Уганді¹¹⁵.

¹¹³ Там само. - С. 266.

¹¹⁴ Francis P. Balancing Rural Poverty Reduction and Citizen Participation: The Contradictions of Uganda's Decentralization Program / P. Francis, R. James. // World Development. – 2003. – №31. – С. 325.

¹¹⁵ Там само. – 328.

Перебіг та особливості реформи

У 1997 році було ухвалено закон про місцеве самоврядування, за яким Уганду було поділено на 56 округів¹¹⁶. Загалом, система місцевого самоврядування включала в себе 5 рівнів ієрархії: рівень села, парафії, субповіту (*англ.* - subcounty), повіту та округу¹¹⁷. Реформа, спрямована на децентралізацію, мала свої прояви у всіх її структурних елементах.

У рамках фіскальної децентралізації частка трансфертів центрального уряду на місцевий рівень зросла з 11-х відсотків від державного бюджету Уганди у 1995 році до 33-х відсотків у 2003 році¹¹⁸. Проте, недоліком цієї системи трансфертів було те, що перерозподіл більшості коштів здійснювався волонтаристським чином, а не з допомогою формул перерозподілу, які б враховували фіскальну спроможність регіонів забезпечити себе самостійно. Крім того, більшість податків, зібраних самими органами місцевого самоврядування, були витрачені на заробітні плати бюрократичному апарату¹¹⁹.

Адміністративна складова реформи передбачала поділ місцевого самоврядування на п'ять ієрархічних рівнів, зазначених раніше. На практиці ця система виявилась неефективною, оскільки бюрократичний апарат зріс кількісно, що суперечило вимогам міжнародних донорів¹²⁰. Крім того, спостерігається часте дублювання функцій між різними рівнями ієрархії¹²¹.

¹¹⁶Mwenda A. Patronage Politics, Donor Reforms, and Regime Consolidation in Uganda / A. Mwenda, R. Tangri. // African Affairs. – 2005. – №104. – С. 457.

¹¹⁷ Francis P. Balancing Rural Poverty Reduction and Citizen Participation: The Contradictions of Uganda's Decentralization Program / P. Francis, R. James. // World Development. – 2003. – №31. – С. 327.

¹¹⁸ Mwenda A. Patronage Politics, Donor Reforms, and Regime Consolidation in Uganda / A. Mwenda, R. Tangri. // African Affairs. – 2005. – №104. – С. 458.

¹¹⁹ Francis P. Balancing Rural Poverty Reduction and Citizen Participation: The Contradictions of Uganda's Decentralization Program / P. Francis, R. James. // World Development. – 2003. – №31. – С. 332.

¹²⁰ Mwenda A. Patronage Politics, Donor Reforms, and Regime Consolidation in Uganda / A. Mwenda, R. Tangri. // African Affairs. – 2005. – №104. – С. 464.

¹²¹ Там само. – 457.

Реформа, спрямована на децентралізацію, була покликана вирішити два найголовніші завдання: подолання бідності та активізації політичної участі громадян¹²². Проте ці завдання часто вступали в конфлікт один з одним. Для вирішення цієї суперечності уряд Уганди застосовував два типи управління на місцевому рівні: технократичний та патронажний. Технократичний тип виконував функцію забезпечення округів (найвищого рівня місцевого самоврядування) необхідними базовими ресурсами, спрямованими на подолання бідності. Проте, цей тип важко назвати по-справжньому технократичним, оскільки волонтаристський характер фінансування призводив до несправедливого розподілу коштів, який не відповідав реальним потребам територіальних одиниць. Крім того, волонтаристський характер фінансування не передбачав консультацій із органами місцевого самоврядування та напряду із місцевими мешканцями задля врахування їхніх потреб. У свою чергу, тип політичного патронажу насправді є симуляцією демократичного партисипаторного процесу. По-перше, обмеженість ресурсів органів місцевого самоврядування призводила до того, що більшість коштів витрачалась власне на адміністрування демократичних процесів, а не на виконання рішень, ухвалених за їх результатами. Крім того, як і у випадку Китаю, децентралізація була використана правлячою партією – Національним рухом опору, для того, щоб збільшити свій вплив на місцевому рівні шляхом вбудування партійних структур в управлінські структури публічної влади¹²³. Таким чином, справжньої автономії органів місцевого самоврядування не було досягнуто, оскільки як на центральному рівні, так і на місцевому управлінні здійснювалось Національним рухом опору, причому офіційно політична система мала назву безпартійної.

Таким чином, реформа, спрямована на децентралізацію публічної влади в Уганді дозволяє зробити висновок, що програми структурної перебудови,

¹²² Francis P. Balancing Rural Poverty Reduction and Citizen Participation: The Contradictions of Uganda's Decentralization Program / P. Francis, R. James. // World Development. – 2003. – №31. – С. 334.

¹²³ Там само. – С. 335.

ініційовані МВФ та Світовим банком, частиною яких є децентралізація публічної влади, не можуть мати однаковий успіх в різних типах політичних режимів. Відсутність демократичних інституцій на центральному рівні та в політичній системі загалом, переважання патріархального та підданського типів політичної культури призвели до неможливості формування демократичних інституцій і на місцевому рівні в результаті політики децентралізації. У цих умовах, допомога міжнародних донорів призвела не до скорочення та оптимізації бюрократичного апарату, а до його збільшення та до неефективного функціонування. Крім того, децентралізація була вдало використана Національним рухом опору для посилення свого впливу на місцевому рівні. Приклади Китаю та Уганди доводять, що відсутність демократичних інститутів та процесів на центральному рівні публічної влади призводить до того, що децентралізація часто стає не інструментом демократизації, а способом консервації авторитарного політичного режиму. Варто визнати, що наразі Уганда здійснила перехід від авторитарного режиму, яким вона була на початку здійснення політики децентралізації, до гібридного режиму. Проте ця зміна була досягнута не завдяки децентралізації, а завдяки переходу від безпартійної до багатопартійної політичної системи у 2006 році. Цей крок, як і децентралізація публічної влади, мав на меті не справжню демократизацію політичного режиму, а переконання міжнародних донорів у продовженні демократизації та збереження влади президента Мусевені¹²⁴.

Отже, децентралізація публічної влади має достатньо різні наслідки у різних типах політичних режимів. В авторитарних режимах децентралізація часто є способом збереження, консервації політичного режиму. Причому, авторитарних режимів можуть існувати різноманітні причини, через які саме децентралізація публічної влади виступає механізмом такої консервації. Так,

¹²⁴ Muhumuza W. From Fundamental Change to No Change: The NRM and democratization in Uganda [Електронний ресурс] / William Muhumuza // Democracy. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://dev-ifra.msh-paris.fr/wp-content/uploads/2015/09/IFRA-Cahiers-41-2-Muhumuza.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 30.

у випадку Китаю децентралізацію було здійснено задля подолання політичного відчуження населення та збільшення легітимності Комуністичної партії. У випадку Уганди децентралізація стала способом отримання міжнародної фінансової допомоги, яка призвела не до зменшення, а до зростання бюрократичного апарату на місцевому рівні, що збільшило вплив правлячої партії – Національного руху опору.

Децентралізація публічної влади в гібридних режимах не обов'язково має на мету консервацію політичного режиму. Приклади України та Болівії ілюструють, що метою децентралізації гібридних режимів може дійсно бути збільшення ефективності публічного адміністрування на місцях та наближення витрат на місцевому рівні до потреб громад певної місцевості. Проте, приклади гібридних режимів показують, що успішність децентралізації публічної влади вирішальним чином залежить від наявності реформ в інших сферах політики загальнодержавного значення. Так, у Болівії політична корупція та неефективність витрат коштів стали факторами, які завадили успіху реформи. Хоча після здійснення реформи у Болівії спостерігався високий рівень активності громадянського суспільства, це не є індикатором успішності реформи, оскільки активність громадянського суспільства проявилась у політиці незгоди проти нездатності місцевого самоврядування забезпечити базові суспільні блага. В Україні, хоча реформа досі триває, вже можна говорити про істотний вплив реформи на фінансову спроможність територіальних громад та збільшення стимулів у її жителів до політичної участі. Проте, вплив цієї реформи залишатиметься незначним, доки не будуть реформовані інші сфери політики, пов'язані із децентралізацією: судова система, антикорупційні та правоохоронні органи. Крім того, стимули громадян до політичної участі можна підсилити такими інструментами партисипаторної демократії як бюджет участі, деліберативні опитування, місцеві референдуми тощо. Таким чином, приклади децентралізації публічної влади в гібридних режимах показують, що навіть

успішний дизайн реформи може не справити істотного впливу на демократизацію політичного режиму, якщо одночасно не будуть реформовані інші сфери політики загальнодержавного значення.

Децентралізація в дефектних демократіях була представлена доволі відмінними кейсами. Так, у випадку Франції, децентралізація публічної влади мала досить обмежений характер. Крім того, було не врегульовано розподіл повноважень між різними рівнями ієрархії місцевого самоврядування, а також взаємодія з ними місцевих органів виконавчої влади. Таким чином, недоліки децентралізації не дали змогу реформі справити істотніший вплив на демократичність політичного режиму. Незавершеність реформи місцевого самоврядування є одним із факторів того, що Франція наразі є не повністю демократичним політичним режимом, а дефектною демократією. Натомість, реформа місцевого самоврядування в Польщі мала менш поміркований характер. Реформа, спрямована на децентралізацію в Польщі стала успішною через одночасне здійснення низки інших демократичних трансформацій, які підсилили ефект децентралізації. Саме цей кумулятивний ефект дав можливість Польщі за відносно короткий період здійснити трансформацію від авторитарного режиму до дефектної демократії.

Децентралізація в демократичних режимах стала потужним фактором подальшої демократизації. Так, у Норвегії, де перша реформа місцевого самоврядування відбулась ще у 1837 році та де впродовж усього ХХ століття існував демократичний політичний режим, уже були створені сприятливі умови для подальшої децентралізації та демократизації. Збільшення повноважень та фінансової самостійності органів місцевого самоврядування поряд із порівняно невеликими розмірами муніципалітетів позитивно вплинули на інтенсивність політичної участі та її егалітарний характер (незалежність від рівня доходів та освіти). Децентралізація публічної влади в Іспанії стала необхідним чинником не тільки для демократизації, а і для

збереження цілісності держави. Після смерті Франко за декілька років було здійснено трансформацію до демократичного політичного режиму. Проте, без децентралізації режим міг втратити стабільність через сепаратистські настрої етнічних меншин. Натомість, децентралізація з акцентом на право автономізації регіонів, зокрема і тих, в яких переважали етнічні меншини, зберегла цілісність держави, забезпечивши права меншин та рівні можливості для економічного розвитку регіонів.

ВИСНОВКИ

1. Децентралізований характер публічної влади є важливим принципом функціонування демократії, проте, в рамках різних теорій демократії важливість децентралізованості є відмінною. Різняться також пояснювальний механізм важливості децентралізованого характеру публічної влади. Так, відповідно до теорії поліархії, децентралізація розширює сферу застосування виборчого процесу до значно ширшого кола суб'єктів публічного адміністрування. Проте, окрім цього, децентралізація влади не має істотного впливу на демократизацію. Для ліберальної демократії децентралізація влади є способом уникнення надмірного впливу центральних органів виконавчої влади на економічні процеси, тому є сприятливим процесом для ліберальної демократизації. Відповідно до теорії партисипаторної демократії, децентралізація влади є способом наближення публічної влади та владних повноважень до громадян, уникнення явища політичного відчуження, активізації політичної участі. Для впровадження прямої демократії децентралізація публічної влади є сприятливою, оскільки інструменти прямої демократії можуть функціонувати найкращим чином в невеликих територіальних одиницях місцевого рівня. Таким чином, відповідно до положень ключових теорій демократії децентралізація публічної влади може стати фактором демократизації політичного режиму, оскільки є одним із принципів функціонування демократії.

2. Історичні тенденції ступеню централізованості держав свідчать про те, що в період раннього Нового часу процес централізації прийшов на зміну децентралізованій державі та започаткував існування держав у сучасному розумінні. До 70-х років XX століття тенденція до централізації публічної влади була панівною. Разом з тим, після Великої Французької революції виникає інша тенденція - зростання ролі місцевого

самоврядування. У 1970-1980-х роках причинами поширення процесу децентралізації у світовому масштабі стали глобалізація, економічна стагнація та, як наслідок, популяризація неоліберальної ідеології.

Поняття децентралізації є достатньо широким, оскільки поділяється на низку типів та структурних елементів. Слід також відзначити і різницю у вживанні терміну «децентралізація» в англійській літературі. Так, в англійській мові децентралізація означає і процес, і рівень децентралізованості. Саме тому, для уникнення плутанини в термінах, у цьому дослідженні поняття «децентралізація» означало процес передачі повноважень із центрального рівня публічної влади іншим суб'єктам, тоді як поняття «рівень децентралізованості» означало величину повноважень місцевого самоврядування відносно центральних органів державної влади. Крім того, децентралізацію часто плутають із суміжними поняттями, як-от із поняттям федералізації. Проте, федералізація держави необов'язково передбачає її децентралізацію, оскільки передбачає лише принцип розподілу повноважень між центральними органами влади та регіонами, проте не говорить, яким саме має бути цей розподіл. Досліджуючи досвід децентралізації в конкретній країні чи регіоні потрібно розуміти, який саме тип децентралізації було впроваджено, а також якою мірою впроваджено кожен із її структурних елементів. Основними типами децентралізації публічної влади є деконцентрація, делегування та деволюція, причому лише деволюція є демократичним типом децентралізації, оскільки наділяє широкими повноваженнями органи місцевого самоврядування. Структурні елементи децентралізації поділяються на політичну, адміністративну та фінансову децентралізацію.

Значний досвід проведення реформ, спрямованих на децентралізацію публічної влади дав змогу отримати інформацію стосовно найбільш поширених переваг та недоліків такої політики. Так, перевагами процесу децентралізації є посилення контролю за здійсненням публічної влади,

зростання конкуренції між органами місцевого самоврядування, більший рівень задоволення прав меншин, зростання ефективності урядування, збільшення впливу місцевих жителів на прийняття рішень, більші можливості для інноваційних управлінських рішень. Основними недоліками політики децентралізації є збільшення нерівності між територіальними органами публічної влади, ризик монополізації адміністративного ресурсу місцевими елітами, а також ризик зростання рівня політичної корупції. Проте, слід зазначити, що у кожному окремому випадку децентралізації у конкретній країні сукупність переваг та недоліків може суттєво відрізнятись. На результати політики децентралізації впливає тип політичного режиму у державі, а також вибір того чи іншого типу децентралізації та її структурних елементів.

3. Зв'язок між децентралізованістю політичної влади та демократичністю політичного режиму істотно залежить від типу політичного режиму. Так, існує статистично значущий зв'язок між рівнем децентралізованості та демократичності у демократичних режимах за результатами підрахунку рангових кореляцій. У дефектних демократій цей зв'язок є слабким. Серед гібридних режимів рівень демократичності практично відповідає рівню децентралізованості влади: рівень обох показників є середнім. Стосовно авторитарних режимів, то існує вкрай слабкий зв'язок між рівнем децентралізованості та рівнем демократичності. Таким чином, авторитарні режими різняться за рівнем централізованості режиму: від екстремального до помірного. Результати перевірки середніх прогнозовано довели, що різниця у рівні децентралізованості між демократичними та авторитарними режимами є статистично значущою. Примітно, що різниця середніх між рівнем децентралізованості гібридних та авторитарних режимів не є статистично значущою. Також, не є статистично значущою різниця між рівнем децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів. Такі результати дозволяють зробити гіпотезу про те, що вдала розробка та

впровадження реформ, спрямованих на децентралізацію публічної влади здатні спричинили подальшу демократизацію політичного режиму, який уже має певні елементи демократичності (дефектні демократії та гібридні режими). Проте, оскільки різниця між рівнем децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів, а також гібридних та авторитарних режимів не є статистично значущою, можна припустити, що при трансформації гібридного режиму у дефектну демократію або авторитарного режиму у гібридний децентралізація публічної влади найчастіше не є ключовим фактором цього процесу. Натомість, до таких змін призводять реформи у інших сферах політики, як-от виборчий процес, забезпечення прав людини тощо. Проте цю гіпотезу можна буде підтвердити або ж спростувати лише у подальшому дослідженні, яке за допомогою кількісних методів простежить, як у глобальному контексті підвищення рівня децентралізованості публічної влади впливає на демократизацію політичного режиму.

4. Кейс-стаді політики децентралізації в різних типах політичних режимів дали змогу пояснити гіпотези, сформовані в результаті кількісних досліджень. Так, децентралізація публічної влади в авторитарних режимах була способом консервації, збереження стабільності політичного режиму та збільшення впливу правлячих партій. У гібридних режимах навіть професійно напрацьовані етапи та особливості реформи, спрямованої на децентралізацію не здатні спричинити суттєву демократизацію без глибинних перетворень інших елементів політичної системи. Процес децентралізації у дефектних демократіях часто має обмежений та недосконалий характер, як, приміром у Франції, або ж рівень децентралізованості може бути істотнішим, проте становленню демократичного політичного режиму заважає нестабільність демократичних інституцій, про що свідчить приклад Польщі. У демократичних режимах високий ступінь децентралізації призводить до подальшої демократизації політичного режиму, а також до посилення його стабільності у поліетнічних

суспільствах. У демократіях та, меншою мірою, дефектних демократіях децентралізація публічної влади має більшу схильність приносити стабільні результати щодо подальшої демократизації режиму, у той час як у гібридних та авторитарних режимах децентралізація влади найчастіше не справляє суттєвого позитивного впливу на демократичність режиму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають: походження влади, багатства та бідності / Д. Аджемоглу, Д. Робінсон. – Київ: Наш Формат, 2016. – 440 с.
2. Аристотель. Політика / Аристотель. – Москва: Рипол Классик, 2010. – 592 с.
3. Балабаєва З. Теорії місцевого самоврядування як джерело пошуку його майбутніх моделей / З. Балабаєва, М. Пономарьов. // Актуальні проблеми державного управління. – 2016. – №1. – С. 9–14.
4. Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 259.
5. Гомза І. А. Децентралізація, інфраструктурна влада та сепаратизм в авторитарних режимах / Гомза І. А. // Наукові записки НаУКМА. - 2015. - Т. 173 : Політичні науки. - С. 55-61.
6. Даль Р. Демократия и её критики – М.: РОССПЭН, 2003.
7. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: за станом на 01.04.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

8. Мамчак С. Концепція деліберативної демократії Ю. Габермаса у контексті полеміки між лібералами та комунітаристами [Електронний ресурс] / Сніжана Мамчак // Вісник Львівського університету. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vlnu_philos_2013_16_12.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
9. Милль Д. О Свободі. Антологія мирової ліберальної думки (І половина ХХ століття). / Джон Стюарт Милль. – Москва: Прогрес-Традиція, 2000. – 392 с.
10. Міський В. Реформи під мікроскопом (станом на квітень 2017 р.) [Електронний ресурс] / Вадим Міський // Центр демократії та верховенства права. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Reformy-pid-mikroskopom.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
11. Монтеск'є Ш. О дусі законів [Електронний ресурс] / Шарль Луї де Монтеск'є // Гражданское общество в России – Режим доступу до ресурсу: http://www.civisbook.ru/files/File/Monteskye.O_dukhe.pdf.
12. Об'єднання громад [Електронний ресурс] // Децентралізація дає можливості. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://decentralization.gov.ua/gromada> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
13. Платон. Закони. Послезаконіє. Письма / Платон. – Санкт-Петербург: Наука, 2014. – 521 с.
14. Тейлор Ч. Етика автентичності / Чарльз Тейлор. – Київ: Дух і літера, 2002. – С. 15.
15. Федералізація і децентралізація влади не мають нічого спільного між собою [Електронний ресурс] // Децентралізація дає можливості. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://decentralization.gov.ua/news/40> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

16. Чабанна М. Громадянська участь у процесі прийняття політичних рішень на державному рівні як критерій демократичності політичного режиму // Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. – 2011. – Том 121. – с. 25 – 29.
17. Belgium's Constitution of 1831 with Amendments through 2014 [Електронний ресурс] // Comparative Constitutions Project. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.constituteproject.org/constitution/Belgium_2014.pdf?lang=en (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
18. Borge L. Partial fiscal decentralization and demand responsiveness of the local public sector: Theory and evidence from Norway [Електронний ресурс] / L. Borge, J. Brueckner, J. Rattsø // Journal of Urban Economics. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.svt.ntnu.no/iso/jorn.rattso/Papers/lebjbjrjue.pdf>.
19. Boulding C. NGOs and Political Participation in Weak Democracies: Subnational Evidence on Protest and Voter Turnout from Bolivia [Електронний ресурс] / Carew E. Boulding // The Journal of Politics. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/10.1017/s0022381609990922> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
20. Congleton R. The Median Voter Model [Електронний ресурс] / Roger D. Congleton // Center for Study of Public Choice. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://rdc1.net/forthcoming/medianvt.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
21. Dahl R. Polyarchy: Participation and Opposition / Robert Dahl., 1971. – с. 133.
22. De Montricher N. Decentralization in France [Електронний ресурс] / Nicole De Montricher // Governance: An International Journal of Policy and Administration. – 1995. – Режим доступу до

- ресурсу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-0491.1995.tb00217.x> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
23. Democracy index 2013. Democracy in limbo [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://dataspace.princeton.edu/jspui/bitstream/88435/dsp01h702q8857/1/Democracy_Index_2013_WEB-2.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
24. Democracy Index 2017. Free speech under attack [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
25. Ebel R. Democracy, Decentralization and Development / Robert.D. Ebel. // World Bank Institute. – 2001.
26. Faguet J. Does decentralization increase responsiveness to local needs? Evidence from Bolivia [Електронний ресурс] / Jean-Paul Faguet // Journal of public economics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.lse.ac.uk/477/1/WP-2516.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
27. Francis P. Balancing Rural Poverty Reduction and Citizen Participation: The Contradictions of Uganda's Decentralization Program / P. Francis, R. James. // World Development. – 2003. – №31. – С. 325–337.
28. Garry J. Imaginative Randomocracy: A General Model of Citizen Decision Making Applied to Northern Ireland (and the UK) [Електронний ресурс] / J. Garry, C. Stevenson, P. Stone // Royal Irish Academy. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.704.2617&rep=rep1&type=pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана. – С. 7.

29. Green E. Decentralization and development in contemporary Uganda [Электронный ресурс] / Elliott Green // Taylor & Francis. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: http://eprints.lse.ac.uk/64793/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_Green%2C%20E_Decentralization%20and%20development_Green_Decentralization%20and%20development_2016.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
30. Helmsing B. Decentralization and Emerging Patterns of Local Governance: A Comparative Analysis of Uganda, Zimbabwe, and Zambia / Bert Helmsing. // Regional and Local Development Studies. – 1999. – №4.
31. How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization [Электронный ресурс] // The World Bank. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/534401468340175192/pdf/WPS6138.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
32. Ivanyna M. How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization [Электронный ресурс] / М. Ivanyna, А. Shah // Economics. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.economics-ejournal.org/economics/journalarticles/2014-3> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
33. Kaldor M. Democratization in Central and East European Countries [Электронный ресурс] / М. Kaldor, I. Vejvoda // International Affairs. – 1997. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/2623550> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
34. Khutkuу D. Efficient Participatory Democracy: Real Utopia Model / Dmytro Khutkuу. // Carnegie Fellowship Program. – 2014. – С. 1–30.
35. Ladner A. Size and direct democracy at the local level: the case of Switzerland [Электронный ресурс] / Andreas Ladner // Environment and Planning C: Government and Policy. – 2002. – Режим доступа до

- ресурсы: https://www.researchgate.net/profile/Andreas_Ladner/publication/23542333_Size_and_direct_democracy_at_the_local_level_The_case_of_Switzerland/links/02e7e520232b40e7b7000000/Size-and-direct-democracy-at-the-local-level-The-case-of-Switzerland.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
36. Landry P. Decentralized Authoritarianism in China / Pierre R. Landry. – New York: Cambridge University Press, 2008. – 291 с.
37. Litvack J. Rethinking Decentralization in Developing Countries [Електронний ресурс] / J. Litvack, J. Ahmad, R. Bird // Sector Studies Series. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/Rethinking%20Decentralization.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
38. Manor J. The political economy of democratic decentralization [Електронний ресурс] / James Manor // Directions in development. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/386101468739238037/pdf/multi-page.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
39. Methodology: Freedom in the World 2016 [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2016/methodology> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
40. Moreno L. Decentralization in Spain [Електронний ресурс] / Luis Moreno // Regional Studies. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/ipp/wpaper/dt-0115.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
41. Muhumuza W. From Fundamental Change to No Change: The NRM and democratization in Uganda [Електронний ресурс] / William Muhumuza // Democracy. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://dev-ifra.msh->

paris.fr/wp-content/uploads/2015/09/IFRA-Cahiers-41-2-Muhumuza.pdf

(дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

42. Mwenda A. Patronage Politics, Donor Reforms, and Regime Consolidation in Uganda / A. Mwenda, R. Tangri. // African Affairs. – 2005. – №104. – С. 449–467.
43. Otolá I. Decentralization processes of local government sector in Poland [Електронний ресурс] / Iwona Otolá // Czestochowa University of Technology. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan045237.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
44. Pettersen P. Participation in Local Politics in Norway: Some Do, Some Don't; Some Will, Some Won't [Електронний ресурс] / P. Pettersen, L. Rose // Springer. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/586511> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
45. Prud'homme R. The Dangers of Decentralization [Електронний ресурс] / Rémy Prud'homme // The World Bank Research Observer. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/3986582> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
46. Rodden J. Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement [Електронний ресурс] / Jonathan Rodden // Comparative Politics. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/stable/4150172> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
47. Rodrik D. After neoliberalism, what? [Електронний ресурс] / Dani Rodrik // Harvard University. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://cepi.ehess.fr/docannexe/file/2787/rodrik2002.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

48. Rondinelli D. Government Decentralization in Comparative Perspective: Theory and Practice in Developing Countries [Электронный ресурс] / Dennis Rondinelli // International and administrative affairs. – 1981. – Режим доступа до ресурсу: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002085238004700205> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
49. Schneider A. Decentralization: Conceptualization and Measurement [Электронный ресурс] / Aaron Schneider // Studies in Comparative International Development,. – 2003. – Режим доступа до ресурсу: <https://pdfs.semanticscholar.org/e1ce/b1dfc9252d5d1c489c81ca047c367c8cfa9f.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
50. Sharma C. Why Decentralization ? The Puzzle of causation [Электронный ресурс] / Chanchal Kumar Sharma // MPRA. – 2006. – Режим доступа до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/12011628.pdf> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
51. Stepan A. Federalism and Democracy: Beyond the U.S. Model / Alfred Stepan. // Journal of Democracy. – 1999. – №4. – с. 19-33.
52. The Economist Intelligence Unit's index of democracy [Электронный ресурс] // Democracy Index. – 2006. – Режим доступа до ресурсу: https://www.economist.com/media/pdf/DEMOCRACY_INDEX_2007_v3.pdf (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
53. Tilly C. War Making and State Making as Organized Crime [Электронный ресурс] / Charles Tilly // Cambridge University Press. – 1985. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.cambridge.org/core/books/bringing-the-state-back-in/war-making-and-state-making-as-organized-crime/7A7B3B6577A060D76224F54A4DD0DA4C> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.
54. Treisman D. The Architecture of Government: Rethinking Political Decentralization [Электронный ресурс] / Daniel Treisman // Cambridge Studies in Comparative Politics. – 2007. – Режим доступа до

ресурсу: https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=pMt_4t1u-X4C&oi=fnd&pg=PA1&dq=the+architecture+of+government&ots=wpj1QVA1Pi&sig=oYi9p137v0TthGp4VjJshukD2AE&redir_esc=y#v=onepage&q=the%20architecture%20of%20government&f=false (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

55. Wang X. Village Elections and the Prospect of Rural Politics Studies in China [Електронний ресурс] / Xinsong Wang // Fudan University. – 2015.

– Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs40647-015-0110-y> (дата звернення 31.05.2018 р.). – Назва з екрана.

56. Yoder J. Decentralisation and regionalisation after communism: administrative and territorial reform in Poland and the Czech Republic / Jennifer Yoder. // Europe-Asia Studies. – 2003. – №2. – С. 263–286.

ДОДАТКИ

Рангові кореляції між місцем демократичних режимів в індексі демократичності та індексі децентралізованості

		Індекс демократичності	Індекс децентралізованості
Індекс демократичності	Кореляція Пірсона	1	,315
	Значущість (двостороння)		,133
	N	24	24
Індекс децентралізованості	Кореляція Пірсона	,315	1
	Значущість (двостороння)	,133	
	N	24	24

Табл. 1. Рангова кореляція Пірсона між місцем демократичних режимів в індексі демократичності та індексі децентралізованості.

Існує середній зв'язок між місцем демократичного політичного режиму у індексі демократичності та індексі децентралізованості публічної влади.

	Індекс демократичності	Індекс децентралізованості

Індекс демократичності	Кореляція Пірсона	1	,270
	Значущість (двостороння)		,058
	N	50	50
Індекс децентралізованості	Кореляція Пірсона	,270	1
	Значущість (двостороння)	,058	
	N	50	50

Табл. 2. Рангова кореляція Пірсона між місцем дефектних демократій в індексі демократичності та індексі децентралізованості.

Існує слабкий зв'язок між місцем дефектної демократії у індексі демократичності та індексі децентралізованості публічної влади.

		Індекс демократичності	Індекс децентралізованості
Індекс демократичності	Кореляція Пірсона	1	,472**
	Значущість (двостороння)		,003
	N	37	37
Індекс децентралізованості	Кореляція Пірсона	,472**	1
	Значущість (двостороння)	,003	
	N	37	37

Табл. 3. Рангова кореляція Пірсона між місцем гібридних режимів в індексі демократичності та індексі децентралізованості.

Існує сильний зв'язок між місцем гібридних режимів у індексі демократичності та індексі децентралізованості публічної влади.

		Індекс демократичності	Індекс децентралізованості
Індекс демократичності	Кореляція Пірсона	1	,176
	Значущість (двостороння)		,221
	N	50	50
Індекс децентралізованості	Кореляція Пірсона	,176	1
	Значущість (двостороння)	,221	
	N	50	50

Табл. 4. Рангова кореляція Пірсона між місцем авторитарних режимів в індексі демократичності та індексі децентралізованості.

Не існує статистично значущого зв'язку між місцем авторитарних режимів у індексі демократичності та індексі децентралізованості публічної влади.

Перевірка на різницю середніх (Independent Samples T-Test)

Політична децентралізованість

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Політична децентралізованість	Демократія	25	,6738888 88888889	,1691139 76468644	,0338227 95293729
	Дефектна демократія	52	,5582264 93589744	,2102766 74763143	,0291601 28188176

Табл. 5. Групова статистика рівнів політичної децентралізованості демократій та дефектних демократій.

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал різниці (верхній)	95% довірчий інтервал різниці (нижній)
Політична децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	1,745	,191	2,400	75	,019	,115 662395 299145	,048 197167 254339	,211 676076 003299	,019 648714 594991
	Рівність дисперсій не припущено			2,590	57,887	,012	,115 662395 299145	,044 657525 204968	,205 057847 198283	,026 266943 400008

Табл. 6. Незалежний T-тест на різницю середніх політичної децентралізованості демократій та дефектних демократій

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.019, що є меншим, аніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Політична децентралізованість	Демократія	25	,6738888 88888889	,1691139 76468644	,0338227 95293729
	Авторитарн	51	,3333333	,2165063	,0303169

	ий режим		57298475	57218613	54007868

Табл.7. Групова статистика демократій та авторитарних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Політична децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	3,194	,078	6,893	74	,000	,340555531590414	,049404569718057	,242114777566507	,438996285614322
	Рівність дисперсій не припущено			7,498	59,593	,000	,340555531590414	,045421351606889	,249686528070373	,431424535110455

Табл. 8. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня децентралізованості демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.00, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Політична децентралізованість	Дефектна демократія	52	,558226493589744	,210276674763143	,029160128188176
	Гібридний режим	38	,488669593567251	,191413944608889	,031051442118699

Рис.9 . Групова статистика дефектних демократій та гібридних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Політична децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,165	,686	1,609	88	,111	,069 556900 022492	,043 229599 091583	- ,016352 844112 909	,155 466644 157893
	Рівність дисперсій не припущено			1,633	83,770	,106	,069 556900 022492	,042 597008 505314	- ,015155 3218071 76	,154 269121 852161

Табл. 10. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня політичної децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів

Різниця середніх не є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.111, що є більшим, аніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Політична децентралізованість	Дефектна демократія	52	,5582264 93589744	,2102766 74763143	,0291601 28188176
	Авторитарний режим	51	,3333333 57298475	,2165063 57218613	,0303169 54007868

Рис. 11. Групова статистика дефектних демократій та авторитарних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Політична децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,240	,625	5,348	101	,000	,224893136291269	,042052566095272	,141472157174256	,308314115408282
	Рівність дисперсій не припущено			5,346	100,760	,000	,224893136291269	,042064602414216	,141445872353462	,308340400229075

Табл. 12. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня політичної децентралізованості дефектних демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

Фіскальна децентралізованість

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Фіскальна децентралізованість	Демократія	25	,66551511	,23119608	,04623921

			5497921	2967113	6593423
	Дефектна демократія	52	,38137799 4101597	,20727469 4759712	,02874382 8463934

Табл. 13. Групова статистика демократій та дефектних демократій

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал різниці (нижній)	95% довірчий інтервал різниці (верхній)
Фіскальна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,131	,719	5,425	75	,000	,284 137121 396324	,052 378653 119204	,179 793493 693843	,388 480749 098804
	Рівність дисперсій не припущено			5,219	43,103	,000	,284 137121 396324	,054 445135 925420	,174 345659 482217	,393 928583 310430

Табл. 14. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості демократій та дефектних демократій

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, аніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Фіскальна децентралізованість	Демократія	25	,66551511 5497921	,23119608 2967113	,04623921 6593423

	Гібридний режим	38	,31437094 2479098	,21504004 2550628	,03488410 1302583

Табл. 15. Групова статистика демократій та гібридних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Фіскальна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,038	,845	6,155	61	,000	,351 144173 018823	,057 049919 454619	,237 065808 555325	,465 222537 482320
	Рівність дисперсій не припущено			6,062	48,833	,000	,351 144173 018823	,057 922065 526553	,234 735367 645145	,467 552978 392500

Табл. 16. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості демократій та гібридних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Фіскальна децентралізованість	Демократія	25	,66551511 5497921	,23119608 2967113	,04623921 6593423
	Авторитарний режим	51	,18947050 0442609	,13609010 8354923	,01905642 6836261

Табл. 17. Групова статистика демократій та авторитарних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Фіскальна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	7,886	,006	11,286	74	,000	,476044615055312	,042181345412754	,391996449635166	,560092780475458
	Рівність дисперсій не припущено			9,519	32,396	,000	,476044615055312	,050012124079459	,374222127025584	,577867103085040

Рис. 18. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Фіскальна децентралізованість	Дефектна демократія	52	,381377994101597	,207274694759712	,028743828463934
	Авторитарний режим	51	,189470500442609	,136090108354923	,019056426836261

Табл. 19. Групова статистика дефектних демократій та авторитарних режимів

	Тест Левіна на	Т-тест на рівність середніх

		рівність дисперсій								
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Фіскальна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	9,206	,003	5,543	101	,000	,191 907493 658988	,034 621711 078934	,123 227332 016351	,260 587655 301625
	Рівність дисперсій не припущено			5,565	88,288	,000	,191 907493 658988	,034 487027 684766	,123 374886 675299	,260 440100 642677

Табл. 20. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості дефектних демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Фіскальна децентралізованість	Дефектна демократія	52	,38137799 4101597	,20727469 4759712	,02874382 8463934
	Гібридний режим	38	,31437094 2479098	,21504004 2550628	,03488410 1302583

Табл. 21. Групова статистика дефектних демократій та гібридних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	Т-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Фіскальна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,030	,863	1,491	88	,140	,067007051622499	,044940064577343	-,022301883236896	,156315986481893
	Рівність дисперсій не припущено			1,482	78,159	,142	,067007051622499	,045200754401369	-,022977851634782	,156991954879780

Табл. 22. Незалежний Т-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів

Різниця середніх не є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.14, що є більшим, аніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Фіскальна децентралізованість	Авторитарний режим	51	,189470500442609	,136090108354923	,019056426836261
	Гібридний режим	38	,314370942479098	,215040042550628	,034884101302583

Табл. 23. Групова статистика авторитарних та гібридних режимів

	Тест Левіна на рівність дисперсій	Т-тест на рівність середніх

		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Фіскальна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	8,879	,004	- 3,348	88	87	,001	- ,12490 044203 6489	,037 308910 655185	- ,05074 494224 1192
	Рівність дисперсій не припущено			- 3,142	78,159	58,5 22	,003	- ,12490 044203 6489	,039 749816 697120	- ,04534 763297 6669

Табл. 24. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості авторитарних та гібридних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.001, що є меншим, ніж 0.05.

Адміністративна децентралізованість

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Адміністративна децентралізованість	Демократія	25	,5513800 00000000	,2806654 39922101	,0561330 87984420
	Дефектна демократія	52	,3637980 76923077	,2690143 27550786	,0373055 75069955

Рис. 25. Групова статистика демократій та дефектних демократій

	Тест Левіна на рівність дисперсій	T-тест на рівність середніх

		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал різниці (нижній)	95% довірчий інтервал різниці (верхній)
Адміністративна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,185	,668	2,825	75	,006	,187 581923 076923	,066 391580 156244	,055 323113 240084	,319 840732 913762
	Рівність дисперсій не припущено			2,783	45,688	,008	,187 581923 076923	,067 399031 877073	,051 889731 966472	,323 274114 187374

Табл. 26. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості демократій та дефектних демократій

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.006, що є меншим, ніж 0.05.

Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього	
Адміністративна децентралізованість	Демократія	25	,55138000 0000000	,28066543 9922101	,05613308 7984420
	Гібридний режим	38	,31117105 2631579	,26925179 8064608	,04367840 9324054

Рис. 27. Групова статистика демократій та гібридних режимів

Тест Левіна на рівність дисперсій	T-тест на рівність середніх

		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал різниці (нижній)	95% довірчий інтервал різниці (верхній)
Адміністративна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,010	,921	3,407	61	,001	,240 208947 368421	,070 508362 855124	,099 218762 063959	,381 199132 672883
	Рівність дисперсій не припущено			3,377	49,977	,001	,240 208947 368421	,071 124728 524939	,097 349091 994115	,383 068802 742727

Табл. 28. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості демократій та гібридних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.001, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Адміністративна децентралізованість	Демократія	25	,55138000 0000000	,28066543 9922101	,05613308 7984420
	Авторитарний режим	51	,16620588 2352941	,18752805 5940187	,02625918 0192953

Табл. 29. Групова статистика демократій та авторитарних режимів

	Тест Левіна на рівність дисперсій		T-тест на рівність середніх						
	F	Значущість	T-	Сту	Зна	Різ	Ста	95%	95%

		ть	показник	пені свобод и	чуцїст ь (двостороння)	иця середні х	ндартн а помилк а різниці	довірчи й інтерва л різниці (нижні й)	довірчи й інтерва л різниці (верхні й)
Адміністративна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	5,150	,026	7,105	74	,385 174117 647059	,054 214616 729743	,277 149135 738503	,493 199099 555615
	Рівність дисперсій не припущено			6,215	34,852	,385 174117 647059	,061 971510 479192	,259 346222 889584	,511 002012 404534

Табл. 30. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, аніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Адміністративна децентралізованість	Дефектна демократія	52	,36379807 6923077	,26901432 7550786	,03730557 5069955
	Авторитарний режим	51	,16620588 2352941	,18752805 5940187	,02625918 0192953

Табл. 31. Групова статистика дефектних демократій та авторитарних режимів

	Тест Левіна на рівність дисперсій		T-тест на рівність середніх						
	F	Значущість	T-показник	Ступені свобод	Значущість	Різниця середні	Стандартна	95% довірчий	95% довірчий

				и	(двостороння)	х	помилка різниці	інтервал різниці (нижній)	інтервал різниці (верхній)
Адміністративна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	14,021	,000	4,317	101	,197 592194 570136	,045 775727 686070	,106 785464 376445	,288 398924 763826
	Рівність дисперсій не припущено			4,331	91,217	,197 592194 570136	,045 620724 190942	,106 975134 685652	,288 209254 454620

Табл. 32. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня фіскальної децентралізованості дефектних демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Адміністративна децентралізованість	Дефектна демократія	52	,36379807 6923077	,26901432 7550786	,03730557 5069955
	Гібридний режим	38	,31117105 2631579	,26925179 8064608	,04367840 9324054

Рис. 33. Групова статистика дефектних демократій та гібридних режимів

F	Тест Левіна на рівність дисперсій		T-тест на рівність середніх						
	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал	95% довірчий інтервал	

								і	різниці	різниці	
									і	і	
									(нижній)	(верхній)	
Адміністративна децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,400	,529	,916	88	,362	26270 24291 498	,05 ,04	57757 27686 070	,05 ,05	,16 67638 03790 128
	Рівність дисперсій не припущено			,916	79,845	,362	26270 24291 498	,05 ,04	56207 24190 942	,05 ,05	,16 69423 63427 954

Табл. 34. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня адміністративної децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів

Різниця середніх не є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.362, що є більшим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Адміністративна децентралізованість	Гібридний режим	38	,31117105 2631579	,26925179 8064608	,04367840 9324054
	Авторитарний режим	51	,16620588 2352941	,18752805 5940187	,02625918 0192953

Табл. 35. Групова статистика гібридних та авторитарних режимів

	Тест Левіна на рівність дисперсій		T-тест на рівність середніх						
	F	Значущість	T-показники	Ступені	Значущість	Різниця	Стандарт	95%	95%

		сть	к	свобод	ь	середн	на	довірч	довір	
				и	(двост	іх	помил	ий	чий	
					оронн		ка	інтерв	інтер	
					я)		різниці	ал	вал	
							і	різниці	різниці	
								і	ці	
								(нижні	(верх	
								й)	ній)	
Адм ністра тидеце нтралі зованіс ть	Рівність дисперсій припущено	6,009	,016	2,9 94	87	,00 4	,14 49651 70278 638	,04 84155 31963 104	,04 87340 57991 252	,2 41196 28256 6023
	Рівність дисперсій не припущено			2,8 44	62, 534	,00 6	,14 49651 70278 638	,05 09641 83359 351	,04 31065 34622 893	,2 46823 80593 4382

Табл. 36. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня адміністративної децентралізованості гібридних та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.04, що є меншим, аніж 0.05

Загальник показник рівня децентралізованості

	Режим	Кільк ість країн	Середнє значення	Стандартн е відхилення	Стандартн а помилка середнього
Децентралізованість	Демократія	25	8,1736681 74350219	8,4687796 22223830	1,6937559 24444766
	Дефектна демократія	52	1,9114971 61094898	2,9841114 29416169	,41382179 8863775

Табл. 37. Групова статистика демократій та дефектних демократій

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Степені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	36,609	,000	4,778	75	,000	6,26 217101 325532 1	1,31 073910 149192 3	3,65 104482 583884 7	8,87 329720 067179 5
	Рівність дисперсій не припущено			3,592	26,906	,001	6,26 217101 325532 1	1,74 357609 894337 4	2,68 406143 776431 0	9,84 028058 874633 2

Табл. 38. Незалежний Т-тест на різницю середніх рівня децентралізованості демократій та дефектних демократій

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Децентралізованість	Демократія	25	8,1736681 74350219	8,4687796 22223830	1,6937559 24444766
	Гібридний режим	38	1,2412912 79864038	2,9735515 59444519	,48237375 9778685

Рис. 39. Групова статистика демократій та гібридних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	31,596	,000	4,645	61	,000	6,932376894486181	1,492296629286239	3,948345358757512	9,916408430214851
	Рівність дисперсій не припущено			3,936	27,932	,000	6,932376894486181	1,761105782091118	3,324518934524558	10,540234854447803

Табл. 40. Незалежний Т-тест на різницю середніх рівня децентралізованості демократій та гібридних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Децентралізованість	Демократія	25	8,173668174350219	8,468779622223830	1,693755924444766
	Авторитарний режим	51	,420410583236026	1,043256240594385	,146085093624225

Табл. 39. Групова статистика демократій та авторитарних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	Т-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал різниці (нижній)	95% довірчий інтервал різниці (верхній)
Децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	79,590	,000	6,483	74	,000	7,7 532575 911141 94	1,1 959725 473665 34	5,3 702302 714445 14	10, 136284 910783 873
	Рівність дисперсій не припущено			4,561	24, 358	,000	7,7 532575 911141 94	1,7 000441 130073 49	4,2 472640 831055 29	11, 259251 099122 858

Табл. 42. Незалежний Т-тест на різницю середніх рівня децентралізованості демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.000, що є меншим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Децентралізованість	Дефектна демократія	52	1,911497 161094898	2,984111 429416169	,4138217 98863775
	Авторитарний режим	51	,4204105 83236026	1,043256 240594385	,1460850 93624225

Табл. 41. Групова статистика дефектних демократій та авторитарних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал різниці (нижній)	95% довірчий інтервал різниці (верхній)
Децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	14,805	,000	3,372	101	,001	1,491086577858872	,442228369060237	,613824451767776	2,368348703949969
	Рівність дисперсій не припущено			3,398	63,497	,001	1,491086577858872	,438850015146461	,614249211269075	2,367923944448671

Табл. 42. Незалежний Т-тест на різницю середніх рівня децентралізованості дефектних демократій та авторитарних режимів

Різниця середніх є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.001, що є меншим, аніж 0.05.

Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Дефектна демократія	52	1,911497161094898	2,984111429416169	,413821798863775

	Гібридний режим	38	1,2412912 79864038	2,9735515 59444519	,48237375 9778685

Табл. 43. Групова статистика дефектних демократій та гібридних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	,448	,505	1,054	88	,295	,670 205881 230860	,635 911726 835187	- ,593535 048435 736	1,93 394681 089745 5
	Рівність дисперсій не припущено			1,055	80,047	,295	,670 205881 230860	,635 557177 079981	- ,594581 751542 063	1,93 499351 400378 2

Табл. 44. Незалежний Т-тест на різницю середніх рівня децентралізованості дефектних демократій та гібридних режимів

Різниця середніх не є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.295, що є більшим, ніж 0.05.

	Режим	Кількість країн	Середнє значення	Стандартне відхилення	Стандартна помилка середнього
Децентралізованість	Гібридний режим	38	1,241291 279864038	2,973551 559444519	,4823737 59778685
	Авторитарний	51	,4204105	1,043256	,1460850

	режим		83236026	240594385	93624225

Табл. 45. Групова статистика гібридних та авторитарних режимів

		Тест Левіна на рівність дисперсій		Т-тест на рівність середніх						
		F	Значущість	T-показник	Ступені свободи	Значущість (двостороння)	Різниця середніх	Стандартна помилка різниці	95% довірчий інтервал (нижній)	95% довірчий інтервал (верхній)
Децентралізованість	Рівність дисперсій припущено	6,589	,012	1,829	87	,071	,820 880696 628013	,448 794574 230749	- ,071147 115845 075	1,71 290850 910110 0
	Рівність дисперсій не припущено			1,629	43,825	,111	,820 880696 628013	,504 009224 818577	- ,194997 457916 124	1,83 675885 117214 9

Табл. 46. Незалежний T-тест на різницю середніх рівня децентралізованості гібридних та авторитарних режимів

Різниця середніх не є статистично значущою, оскільки двостороння значущість дорівнює 0.071, що є більшим, ніж 0.05.

АНОТАЦІЯ
Дипломної роботи

Тема: Децентралізація публічної влади як фактор демократизації політичного режиму.

Студент: Кучинський Олександр Олександрович.

Рік навчання, факультет: ФСНСТ-4.

Науковий керівник: кандидат політичних наук, старший викладач Єремєєв О. С.

Рецензент: кандидат філософських наук, доцент Амельченко Н. А.

Захищена “ ____ ” _____ 200_ р.

Короткий зміст роботи:

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню впливу процесу децентралізації публічної влади на демократизацію політичного режиму. У роботі описана роль та місце децентралізованого характеру публічної влади відповідно до основних теорій демократії, розглянуто основні типи, структурні елементи, переваги та недоліки процесу децентралізації. За допомогою кількісних методів було визначено характер та ступінь зв'язку між рівнем демократичності та децентралізованості 166 країн світу, а також різницю рівнів децентралізованості різних типів політичних режимів. За допомогою методу кейс-стаді було виявлено відмінності у характері впливу децентралізації публічної влади на демократизацію різних типів політичних режимів.

Short summary:

This research paper is dedicated to the assessment of an influence of the process of decentralization of public power on democratization of a political regime. The paper describes the significance of decentralized type of public power according to the most prominent theories of democracy, examines the types, structural elements, advantages and disadvantages of the process of decentralization. The essence and extent of the connection between the levels of decentralization, as well as the differences of the level of decentralization between different types of political regimes are defined by using quantitative methods. By applying case-study

method, the differences in the influence of decentralization of public power on democratization of a political regime are explored.